

**ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ
ПОЧАТКОВОЇ
ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

КИЇВ — 2012

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

20.04.2011

№ 462

**Про затвердження Державного
стандарту початкової загальної освіти**

Відповідно до статті 31 Закону України «Про загальну середню освіту» Кабінет Міністрів України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Затвердити Державний стандарт початкової загальної освіти, що додається. Установити, що Державний стандарт впроваджується з 1 вересня 2012 року.
2. Визнати таким, що втрачає чинність з 1 вересня 2012 р., пункт 2 постанови Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2000 р. № 1717 «Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання» (Офіційний вісник України, 2000 р., № 47, ст. 2033).
3. Міністерству освіти і науки, молоді та спорту вжити заходів для своєчасного розроблення та затвердження типових навчальних планів, навчальних програм для учнів початкової школи з метою забезпечення впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого цією постановою.

Прем'єр-міністр України

М. АЗАРОВ

ЗМІСТ

Загальні положення	4
Базовий навчальний план	6
Освітня галузь «Мови і літератури»	7
Мова навчання (українська мова, мови національних меншин)	7
Мова вивчення (українська мова, мови національних меншин)	8
Іноземна мова	8
Літературне читання	9
Освітня галузь «Математика»	10
Освітня галузь «Природознавство»	10
Освітня галузь «Суспільствознавство»	11
Освітня галузь «Здоров'я і фізична культура»	12
Освітня галузь «Технології»	13
Освітня галузь «Мистецтво»	13

Державний стандарт початкової загальної освіти

Загальні положення

Цей Державний стандарт початкової загальної освіти (далі — Державний стандарт), розроблений відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів, визначає зміст початкової загальної освіти, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти.

У цьому Державному стандарті терміни вживаються у такому значенні:

1) громадянська компетентність — здатність людини активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;

2) ключова компетентність — спеціально структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість ефективно брати участь у різних життєвих сферах діяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;

3) ключова компетенція — об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини (вміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна компетентність та компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій);

4) компетентнісний підхід — спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно-підпорядковані компетентності учнів, як ключова, загальнопредметна і предметна;

5) компетентність — набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці;

6) компетенція — суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини;

7) комунікативна компетентність — здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями;

8) міжпредметна компетентність — здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей;

9) міжпредметні естетичні компетентності — здатність орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва. Предметними мистецькими компетентностями, у тому числі музичними, образотворчими, хореографічними, театральними, екранними, є здатність до пізнавальної і практичної діяльності у певному виді мистецтва;

10) предметна компетентність — освоєний учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної з набуттям нового знання, його перетворенням і застосуванням;

11) предметна компетенція — сукупність знань, умінь та характерних рис у межах конкретного предмета, що дає можливість учневі самостійно виконувати певні дії для розв'язання навчальної проблеми (задачі, ситуації). Учень має уявлення, знає, розуміє, застосовує, виявляє ставлення, оцінює;

12) предметна математична компетентність — особистісне утворення, що характеризує здатність учня (учениці) створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач;

13) предметна природознавча компетентність — особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина — природа»;

14) соціальна компетентність — здатність особистості продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Державний стандарт складається з:

- Базового навчального плану початкової загальної освіти згідно з додатком 1 (далі — Базовий навчальний план);
- загальної характеристики інваріантної та варіативної складових змісту початкової загальної освіти;
- державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів згідно з додатком 2.

У результативній складовій кожної освітньої галузі Державного стандарту визначено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи, які відповідають змісту і структурі предметних компетентностей.

Протягом навчання у початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій.

На основі цього Державного стандарту Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України розробляє навчальні програми, відповідно до яких здійснюється підготовка варіативних програм і підручників.

Базовий навчальний план

Базовий навчальний план визначає зміст і структуру початкової загальної освіти за допомогою інваріантної та варіативної складових, якими встановлюється погодинне співвідношення між освітніми галузями, гранично допустиме тижневе навантаження учнів та загальнотижнева кількість годин.

Інваріантна складова змісту початкової загальної освіти формується на державному рівні і є обов'язковою для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форми власності. Інваріантна складова змісту початкової загальної освіти визначається за допомогою таких освітніх галузей, як «Мови і літератури», «Математика», «Природознавство», «Суспільствознавство», «Здоров'я і фізична культура», «Технології» та «Мистецтво». Виключення з інваріантної складової будь-якої з освітніх галузей порушує цілісність загальноосвітньої підготовки на рівні початкової освіти і наступність основної школи.

В інваріантній складовій Базового навчального плану визначено мінімально необхідну кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі.

Варіативна складова Базового навчального плану визначається загальноосвітнім навчальним закладом з урахуванням особливостей регіону, навчальних закладів, індивідуальних освітніх запитів учнів та (або) побажань батьків, або осіб, які їх замінюють. У початкових класах варіативна складова включає години, які виділяються на вивчення навчальних предметів освітніх галузей, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять з учнями.

Вивчення предметів, включених до інваріантної та варіативної складових, дає змогу забезпечити належний рівень загальноосвітньої підготовки і соціально-особистісного розвитку учнів молодшого шкільного віку.

Навчальне навантаження учнів складається з годин інваріантної та варіативної складових і не може перевищувати гранично допустимого рівня тижневого навантаження учнів, встановленого Базовим навчальним планом та санітарно-гігієнічними нормами організації навчально-виховного процесу.

На основі Базового навчального плану, який визначає загальні засади організації навчально-виховного процесу у початковій школі, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України розробляє типові навчальні плани для загальноосвітніх навчальних закладів, у яких зміст освітніх галузей реалізується шляхом вивчення навчальних предметів і курсів інваріантної складової. На основі типових навчальних планів навчальні заклади складають щорічну роботу навчальні плани, в яких конкретизується варіативна складова початкової загальної освіти з урахуванням особливостей організації навчального процесу.

Бюджетне фінансування загальноосвітнього навчального закладу здійснюється відповідно до встановленої базовим навчальним планом сумарної кількості годин інваріантної та варіативної складових з урахуванням можливого поділу класу на групи у процесі вивчення окремих предметів.

Освітня галузь «Мови і літератури»

Метою освітньої галузі «Мови і літератури» є розвиток особистості учня, формування його комунікативної компетентності та загальних уявлень про мову як систему і літературу як вид мистецтва. Зазначена освітня галузь складається з мовного і літературного компонентів.

Мова навчання (українська мова, мови національних меншин)

Метою вивчення української мови, мов національних меншин як мов навчання є формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань з мови навчання, опанування всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду.

Особливість мови навчання полягає в тому, що вона є не тільки навчальним предметом, а і найважливішим засобом навчання, виховання і розвитку особистості у процесі опанування всіх інших предметів початкової загальної освіти.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів мотивації вивчення мови;
- забезпечення гармонійного розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання і письма);

- формування комунікативних умінь;
- опанування найважливішими функціональними складовими мовної системи з урахуванням особливостей фонетичної та граматичної систем кожної з мов навчання;
- соціально-культурний розвиток особистості;
- формування вміння вчитися.

З урахуванням мети і завдань мовного компонента освітньої галузі виділяються такі змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Основною змістовою лінією є мовленнєва. При цьому мовна, соціокультурна і діяльнісна змістові лінії спрямовані на забезпечення мовленнєвої.

Мова вивчення (українська мова, мови національних меншин)

Метою навчання української мови як державної та інших мов як навчальних предметів є формування комунікативної компетентності з урахуванням інтересів і можливостей учнів початкової школи.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- створення позитивної мотивації до засвоєння знань;
- формування умінь і навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності;
- засвоєння елементарних знань про найважливіші мовні одиниці, необхідні та достатні для формування мовленнєвих умінь і навичок;
- залучення до національної культури народу, мова якого вивчається;
- сприяння інтелектуальному, моральному, соціокультурному та естетичному розвитку особистості.

Зміст навчання української мови як державної та інших мов як навчальних предметів визначається за такими змістовими лініями, як мовленнєва, мовна, соціокультурна, які є взаємозалежними, взаємопов'язаними та спрямованими на формування ключових і предметних компетентностей.

Іноземна мова

Метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- правильна вимова і розрізнення на слух звуків, слів, словосполучень і речень;
- оволодіння найбільш уживаною лексикою у межах визначеної тематики і сфери спілкування;
- отримання уявлення про основні граматичні категорії мови, яка вивчається; розпізнавання відомого лексичного і граматичного матеріалу під час читання та аудіювання і використання його у процесі усного спілкування;
- розуміння на слух мовлення вчителя, однокласників, основного змісту текстів з використанням наочності;
- участь у діалогічному спілкуванні (вміння вести етикетний діалог і діалог-розпитування під час повсякденного спілкування);
- уміння коротко висловлюватися у межах тематики і сфери спілкування, що визначені для початкової школи, відтворювати напам'ять римовані твори дитячого фольклору;
- оволодіння технікою читання вголос, читання про себе навчальних та нескладних текстів, використання прийомів ознайомлювального та навчального читання;
- правильне написання слів, словосполучень, речень і текстів;
- засвоєння елементарних відомостей про країну, мова якої вивчається.

З урахуванням мети і завдань вивчення іноземної мови виділяються такі змістові лінії: мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Літературне читання

Метою літературного читання є формування читацької компетентності учнів, яка є базовою складовою комунікативної та пізнавальної компетентності, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення літератури в основній школі.

У процесі навчання відбувається становлення читача, що здатний до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному читанні.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів навички читання як виду мовленнєвої діяльності;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності;
- формування в учнів соціальних, морально-етичних цінностей за допомогою художніх образів літературних творів;

- формування умінь сприймати, розуміти, аналізувати різні види літературних і навчальних текстів з використанням елементарних літературознавчих понять;
- розвиток мовлення учнів, формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);
- формування в учнів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок; умінь здійснювати пошук, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань;
- розвиток творчої літературної діяльності школярів;
- виховання потреби у систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання та загальнокультурного розвитку.

З урахуванням зазначеної мети і завдань мовного компонента освітньої галузі виділяються такі змістові лінії: коло читання, навичка читання, досвід читацької діяльності та літературна діяльність.

Освітня галузь «Математика»

Метою освітньої галузі «Математика» є формування предметної математичної та ключових компетентностей, необхідних для самореалізації учнів у швидкозмінному світі.

Для досягнення зазначеної мети передбачається формування:

- цілісного сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні дійсності; готовності до розпізнавання проблем, які розв'язуються із застосуванням математичних методів, здатності розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, обґрунтовувати свої дії та виконувати дії за алгоритмом;
- вміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією; орієнтуватися на площині та у просторі; застосовувати обчислювальні навички у практичних ситуаціях і розуміти сутність процесу вимірювання величин;
- інтересу до вивчення математики, творчого підходу та емоційно-ціннісного ставлення до виконання математичних завдань; уміння навчатися.

В освітній галузі виділяються такі змістові лінії: числа, дії з числами; величини; математичні вирази, рівності, нерівності; сюжетні задачі; просторові відношення, геометричні фігури; робота з даними.

Освітня галузь «Природознавство»

Метою освітньої галузі «Природознавство» є формування природознавчої компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих

знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- виховання соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до різних елементів природного середовища, здатна мислити, бережливо ставиться до природи, людей і самого себе;
- формування на доступному рівні цілісної природничо-наукової картини світу, що охоплює систему знань, яка відображає закони і закономірності природи та місце в ній людини;
- розвиток розумових здібностей учнів, їх емоційно-вольової сфери, пізнавальної активності та самостійності, здатності до творчості, самовираження і спілкування;
- забезпечення єдності інтелектуального та емоційного сприйняття природи з практичною природоохоронною діяльністю;
- засвоєння традицій українського народу у відносинах людини з природою;
- оволодіння доступними способами пізнання предметів і явищ природи та суспільства.

Освітня галузь «Суспільствознавство»

Метою освітньої галузі «Суспільствознавство» є особистісний розвиток учня, формування його соціальної та громадянської компетентностей шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду, що складається із загальнолюдських, загальнокультурних та національних цінностей, соціальних норм, громадянської активності, прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій і різних думок.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до етносоціального та соціально-культурного середовища, здатна розуміти значення життя як найвищої цінності;
- оволодіння способами діяльності та моделями поведінки, які відповідають загальноприйнятим нормам моралі та права;
- розвиток навичок взаємодії у сім'ї, колективі, суспільстві шляхом активного спілкування із соціальним оточенням, накопичення досвіду комунікативної діяльності, дотримання правил

толерантної поведінки, співпереживання і солідарності з іншими людьми у різноманітних життєвих ситуаціях;

- формування основ споживчої культури, вміння самостійно приймати рішення щодо власної поведінки.

Соціальна і громадянська компетентності як ключові мають міждисциплінарний характер, інтегруються за допомогою всіх освітніх галузей і спрямовуються на соціалізацію особистості, набуття громадянських навичок співжиття і співпраці у суспільстві, дотримання соціальних норм.

Освітня галузь «Здоров'я і фізична культура»

Метою освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» є формування здоров'язбережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров'я та дбайливого ставлення до нього, розвитку особистої фізичної культури.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування в учнів знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, безпечну поведінку, фізичну культуру, фізичні вправи, взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням;
- формування та розвиток навичок базових загальноорозвивальних рухових дій;
- розвиток в учнів активної мотивації дбайливо ставитися до власного здоров'я і займатися фізичною культурою, удосконалювати фізичну, соціальну, психічну і духовну складові здоров'я;
- виховання в учнів потреби у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя; розвиток умінь самостійно приймати рішення щодо власних вчинків;
- набуття учнями власного здоров'язбережувального досвіду з урахуванням стану здоров'я;
- використання у повсякденному житті досвіду здоров'язбережувальної діяльності для власного здоров'я та здоров'я інших людей.

Здоров'язбережувальна компетентність як ключова формується на міжпредметному рівні за допомогою предметних компетенцій з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів початкових класів.

Здоров'язбережувальна компетентність формується шляхом вивчення предметів освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» і передбачає оволодіння учнями відповідними компетенціями.

З урахуванням мети і завдань зміст освітньої галузі визначається за такими змістовими лініями: здоров'я і фізична культура.

Освітня галузь «Технології»

Метою освітньої галузі «Технології» є формування і розвиток в учнів технологічної, інформаційно-комунікаційної та основних компетентностей для реалізації їх творчого потенціалу і соціалізації у суспільстві. Технології у початковій школі є однією з ланок неперервної технологічної освіти, що логічно продовжує дошкільну освіту, створює базу для успішного опанування учнями технологій основної школи та здобуття професійної освіти.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- формування уявлення про предметно-перетворювальну діяльність людини, світ професій, шляхи отримання, зберігання інформації та способи її обробки; здатності до формулювання творчих задумів, усвідомленого дотримання безпечних прийомів роботи та користування інструментами і матеріалами;
- розвиток пізнавальної, художньої і технічної обдарованості, технічного мислення у процесі творчої діяльності, навичок ручних технік обробки матеріалів, уміння користуватися технічною термінологією, художньою та графічною інформацією, вміння працювати з комп'ютером;
- виховання готовності до вирішення побутових питань шляхом застосування алгоритмів виконання технологічних завдань та навичок технологічної діяльності у практичних ситуаціях.

Зміст галузі «Технології» визначається за такими змістовими лініями: ручні техніки обробки матеріалів, технічна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво, самообслуговування та ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями.

Освітня галузь «Мистецтво»

Метою освітньої галузі «Мистецтво» є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів і потреб, естетичних ідеалів, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва, оцінювати естетичні явища;

- формування в учнів на доступному рівні системи художніх знань і вмінь, яка відображає цілісність та видову специфіку мистецтва;
- розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, їх художніх здібностей і мислення, здатності до самовираження та спілкування.

Зміст освітньої галузі «Мистецтво» визначається за такими змістовими лініями: музична, образотворча та мистецько-синтетична (відповідно хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва), які реалізуються шляхом вивчення окремих предметів або інтегрованих курсів.

Додаток 1
до Державного стандарту

Базовий навчальний план

Найменування освітньої галузі	Кількість годин у класах на тиждень				
	1	2	3	4	разом
Інваріантна складова					
Мови і літератури	8	9	9	9	35
Математика	4	4	4	4	16
Природознавство	2	2	2	2	8
Суспільствознавство			1	1	2
Здоров'я і фізична культура*	4	4	4	4	16
Технології	1	2	2	2	7
Мистецтво	2	2	2	2	8
Усього	21	23	24	24	92
Варіативна складова					
Додаткові години на вивчення предметів освітніх галузей та курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	2	2	2	2	8
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	20	22	23	23	88
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної та варіативної складових, що фінансується з державного бюджету (без урахування поділу класів на групи)	23	25	26	26	100

Примітка. Години, передбачені для фізичної культури освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура», не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

Додаток 2
до Державного стандарту

**Державні вимоги
до рівня загальноосвітньої підготовки учнів**

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Освітня галузь «Мови і літератури» Мова навчання (українська мова, мови національних меншин)	
МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ	
Види мовленнєвої діяльності:	
Аудіювання	уміти уважно слухати і розуміти текст, запам'ятовувати з одного прослуховування його фактичний зміст, послідовність подій, визначати основну думку висловлювання
Говоріння	уміти будувати діалог з урахуванням ситуації та учасників спілкування, дотримуватися норм етикету; переказувати прослухані або прочитані тексти; створювати монологічні висловлювання комунікативного характеру
Читання	уміти правильно та з розумінням читати тексти, які відповідають віковим можливостям учнів початкових класів
Письмо	уміти будувати письмові перекази і твори з використанням виражальних мовних засобів, висловленням власної думки, свого ставлення до того, про що йдеться в переказі або творі, дотриманням каліграфічних вимог і правописних норм у межах вивченого матеріалу
МОВНА ЛІНІЯ	
Текст. Будова тексту. Типи текстів. Навчальні тексти різних стилів	знати основні ознаки тексту, його будову; вміти визначати тему та мету тексту, практично розрізняти типи і стильові особливості текстів; застосовувати здобуті знання про текст у процесі побудови власних висловлювань
Речення. Види простих речень за метою висловлювання та інтонацією. Головні і другорядні члени речення. Словосполучення. Однорідні члени речення. Звертання. Складне речення	знати основні ознаки речення; розрізняти і правильно інтонувати види речень за метою висловлювання та інтонацією; встановлювати логіко-граматичні зв'язки між членами речення; мати уявлення про словосполучення; розпізнавати та вживати однорідні члени і звертання в реченні; практично розрізняти прості і складні речення; застосовувати здобуті синтаксичні знання та уміння у власному мовленні

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Слово. Лексичне значення слова. Навчальні словники різних типів	уміти пояснювати пряме і переносне значення слів, розпізнавати в текстах і пояснювати синоніми, антоніми, омоніми, найуживаніші фразеологізми; використовувати здобуті знання з лексики у власному мовленні; уміти користуватися навчальними словниками різних типів
Будова слова	знати назви значущих частин слова і вміти знаходити їх у словах (у нескладних випадках); розпізнавати і добирати спільнокореневі слова; застосовувати знання про будову слова в мовленнєвій практиці
Частини мови. Загальні відомості про граматичні категорії частин мови	знати назви та істотні ознаки частин мови; розрізняти самостійні і службові частини мови; розпізнавати частини мови в текстах; правильно вживати граматичні форми частин мови в усних і письмових висловлюваннях
Звукова і графічна системи мови в їх взаємозв'язку. Каліграфія. Техніка письма. Алфавіт	уміти розрізняти звуки і букви; орієнтуватися у звуковій системі мови; дотримуватися найважливіших орфоепічних норм літературної мови у власному мовленні; володіти графічною навичкою і технікою письма; знати алфавіт; розташовувати слова за алфавітом і знаходити в словнику потрібне слово
Правопис. Найуживаніші орфографічні та пунктуаційні правила (норми). Орфографічний словник	уміти каліграфічно і грамотно списувати і писати з голосу тексти з дотриманням вивчених правил орфографії і пунктуації; дотримуватися правил правопису під час побудови письмових зв'язних висловлювань; самостійно користуватися орфографічним словником для з'ясування правильності написання слова, його окремих форм; знаходити і виправляти орфографічні та пунктуаційні помилки
СОЦІОКУЛЬТУРНА ЛІНІЯ	
Тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу	знати і вміти записувати назву держави та її столиці; знати державні символи України; розуміти і пояснювати значення слів — назв предметів побуту, народних звичаїв; використовувати тематичні групи слів народознавчого змісту в мовленні
Фольклорні твори великої та малої форми	знати казки, пісні, прислів'я, приказки, загадки, лічилки; уміти доречно використовувати їх в усному і писемному мовленні для його уявлення

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Особливості національного мовленнєвого етикету. Правила мовленнєвої поведінки під час спілкування	знати формули національного мовленнєвого етикету і використовувати їх під час спілкування; дотримуватися правил етикету під час спілкування з представниками різних вікових груп і статусів
Соціальні ролі	уміти встановлювати елементарні комунікативні контакти під час виконання тих чи тих соціальних ролей у різних життєвих ситуаціях
ДІЯЛЬНІСНА ЛІНІЯ	
Загальнонавчальні вміння і навички, зокрема навчально-організаційні, навчально-інформаційні, навчально-інтелектуальні і творчі, контрольно-оцінювальні	уміти організувати свою навчальну діяльність; самостійно користуватися підручником, довідковою літературою; виконувати мисленеві операції: спостерігати, аналізувати мовні явища, порівнювати, узагальнювати, виділяти головне, робити висновки; висловлювати і доводити власну думку; переносити знання та способи діяльності в нову ситуацію; проводити перевірку та самоперевірку усних висловлювань і письмових робіт, оцінювати результати навчання
Мова вивчення (українська мова, мови національних меншин)	
МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ	
Аудіювання	уміти сприймати і розуміти мовні одиниці різного рівня, мовлення вчителя, нескладні за змістом тексти
Говоріння	уміти сприймати та будувати діалогічні і монологічні висловлювання у таких сферах спілкування, як особистісна, навчальна, соціально-побутова і світ природи
Письмо	уміти списувати, писати з голосу, складати тексти різних типів мовлення, дотримуючись правил орфографії та пунктуації
Читання	уміти читати (вголос і мовчки) правильно та виразно художні і навчальні тексти
МОВНА ЛІНІЯ	
Мова як засіб спілкування і пізнання. Рідна, державна та інші мови	розуміти значення мови в житті кожного народу, української мови як державної
Звуки і букви	
Норми вимови і правопису	знати звукові та графічні відмінності мови навчання та української (інших мов), володіти нормами вимови і наголошення

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Алфавіт	уміти позначати звуки буквами
Основні правила правопису	знати основні орфографічні правила та вміти їх застосовувати під час списування та письма з голосу; уміти писати з дотриманням вимог до швидкості письма
Орфографічний та перекладний словники	уміти користуватися алфавітом під час роботи зі словниками, визначати значення слова за допомогою словників
Слово — частина мови	знати, що в кожній мові предмети, ознаки, дії, кількість називаються словами, які служать для зв'язку з іншими; знати слова мови, що вивчається як навчальний предмет, в межах зазначених тем спілкування уміти доречно вживати слова і словесні формули залежно від ситуації уміти добирати антоніми і синоніми, розуміти багатозначність, переносне значення слів, знати, розуміти і вживати найпростіші фразеологізми
Будова слова	уміти визначати основу і закінчення, змінювати закінчення у зв'язку з іншим словом
Основа і закінчення. Складові основи. Словотвір	уміти визначати складові основи, утворювати спільнокореневі слова
Морфологічні ознаки слова	уміти визначати і змінювати слова — різні частини мови залежно від їх зв'язку з іншими словами знати і вміти вживати сполучники, прийменники та частку «не»
Синтаксичні та пунктуаційні відомості. Словосполучення. Речення, його будова. Види речень за метою висловлювання і за інтонацією. Речення-репліки в діалогах	уміти утворювати словосполучення з прийменниками та без них уміти будувати речення, визначати головні та другорядні члени, встановлювати зв'язок між ними
Речення з однорідними членами. Способи зв'язку між ними	уміти будувати, поширювати, інтонувати речення, різні за метою висловлювання, вживати такі речення залежно від мети, ставити на письмі відповідні розділові знаки; уживати кличну форму іменників у питальних та спонукальних реченнях, ставити розділові знаки при звертанні уміти складати та інтонувати речення з однорідними членами (із сполучниками та без них), ставити розділові знаки

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Текст. Тема і головна думка тексту. Будова тексту. Типи текстів	знати основні ознаки тексту, його будову; уміти визначати тему і мету (основну думку) тексту, практично розрізняти типи і стильові особливості текстів; застосовувати здобуті знання про текст у процесі побудови власних висловлювань
СОЦІОКУЛЬТУРНА ЛІНІЯ	
Український соціум (держава, її символіка, народи, мови). Матеріальна та духовна культура народу, мова якого вивчається. Народні традиції	знати назву держави, її столицю, державні символи; мати уявлення про традиції народу, мова якого вивчається; знати окремі фольклорні твори великих і малих форм; уміти встановлювати елементарні комунікативні контакти з однолітками і дорослими під час виконання тих або тих соціальних ролей у різних життєвих ситуаціях, толерантно ставитися до думки інших, знаходити довідкову інформацію за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій
Іноземна мова	
МОВЛЕННЄВА ЛІНІЯ	
Сфери спілкування <i>Особистісна</i>	аудіювання
Тематичні блоки:	
Про себе, родина, друзі, одяг, місце проживання, відпочинок і дозвілля	розуміти окремі знайомі слова і прості найбільш уживані фрази в ситуаціях повсякденного спілкування, а також невеликі за обсягом повідомлення та інструкції розуміти зміст повідомлення в межах особистісної, суспільної та освітньої сфери
Їжа, основні продукти харчування, природа і погода, тварини, свята	розуміти інструкції та виконувати їх
<i>Публічна</i>	
Тематичні блоки:	
Подорожі, враження від подорожей, короткі відомості про країну (країни), мова якої (яких) вивчається	розуміти короткі прості пояснення, усне спілкування двох і більше людей; опис, сюжетні тексти, розповідь, повідомлення, пояснення, запитання, оголошення в межах особистісної, суспільної та освітньої сфери спілкування
<i>Освітня</i>	читання
Тематичні блоки:	
Навчання у школі, розпорядок дня, шкільні предмети, однокласники, види навчальної діяльності	читати і розуміти навчальні та нескладні адаптовані автентичні тексти, що стосуються особистісної, суспільної та освітньої сфери, а також тексти, що відображають особливості побуту,

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	життя, культури країни, мова якої вивчається, та тексти з незначною кількістю незнайомих мовних одиниць, значення яких можна визначити за допомогою здогадки і словника, відповідно до вікових особливостей та інтересів учнів говоріння <i>монологічне мовлення</i> уміти висловлювати коротке повідомлення у межах відповідної сфери спілкування, передавати основний зміст прочитаного, побаченого або почутого, коротко висловлюючи своє ставлення до осіб, подій, явищ; описувати малюнок (серію малюнків), використовуючи у разі необхідності вербальні та невербальні опори <i>діалогічне мовлення</i> уміти спілкуватися із співрозмовником у межах відповідної сфери спілкування; будувати діалог з використанням основних зразків мовленнєвого етикету, прийнятого у країні, мова якої вивчається робити запит нової інформації, використовуючи для цього запитання різних типів; висловлювати емоції (радість, захоплення, подив, згоду, незгоду, сумнів) у зв'язку з почутим від співрозмовника; ставити запитання співрозмовникові з метою з'ясування або уточнення певної інформації у процесі спілкування, і відповідати на подібні запитання обмінюватися репліками зі співрозмовником уточнювати зміст почутого в разі нерозуміння його письмо уміти правильно у письмовій формі з використанням у разі необхідності вербальних або невербальних опор, передати основний зміст прочитаного, побаченого або почутого, коротко висловлюючи своє ставлення до осіб, подій, явищ описувати малюнок (серію малюнків), використовуючи у разі необхідності вербальні опори у межах відповідної сфери спілкування

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
МОВНА ЛІНІЯ	
Лексичні одиниці: однослівні форми та стійкі словосполучення у значеннях, визначених сферами спілкування. Граматичні структури та явища, що використовуються у простих реченнях (фразах) для задоволення повсякденних потреб у межах відповідної сфери спілкування	знати достатню кількість лексичних одиниць і уміти використовувати їх для вираження основних комунікативних потреб уміти правильно вживати граматичні структури та явища у простих реченнях (фразах) для задоволення простих повсякденних потреб у межах відповідної сфери спілкування
СОЦІОКУЛЬТУРНА ЛІНІЯ	
Відомості, що належать до культурних цінностей свого та інших народів, морально-етичних норм, особливостей вербальної та невербальної поведінки, що сприяє формуванню умінь міжкультурного спілкування	уміти обмінюватися інформацією і висловлювати свої погляди простими мовними засобами; встановлювати соціальний контакт (вітання і прощання; знайомство; висловлювання вдячності, вибачення)
ДІЯЛЬНІСНА ЛІНІЯ	
Стратегії мовленнєвої діяльності, що спрямовані на виконання навчальних завдань і розв'язання життєвих проблем	уміти орієнтуватися в навколишньому середовищі та встановлювати соціальний контакт використовувати набуті знання, уміння та навички; оцінювати свої досягнення
Літературне читання	
КОЛО ЧИТАННЯ	
Дитяча література в авторській, жанровій, тематичній різноманітності:	орієнтуватися у колі дитячого читання, а саме:
твори усної народної творчості; твори видатних письменників-класиків, сучасних письменників України, зарубіжних письменників	знати прізвища письменників-класиків, письменників сучасної дитячої літератури та їх твори, з якими учні неодноразово зустрічалися у процесі навчання, основні теми дитячого читання, окремі жанри вивчених творів
художня література (малі фольклорні форми, казки (народні, літературні), легенди, вірші, оповідання, повісті, п'єси, байки); науково-	розрізняти прозові, поетичні, драматичні, фольклорні та авторські твори

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
пізнавальна, енциклопедична література, дитяча періодика	
теми дитячого читання: про рідний край, Батьківщину, природу, дітей, сім'ю, стосунки між людьми, навчання, пригоди, фантастика	знати, поважати державні національні символи, культуру, національні традиції свого народу, інших народів, які живуть в Україні та за кордоном усвідомлювати морально-етичний зміст творів; роль читання для пізнання навколишнього світу, формування власної культури
НАВИЧКА ЧИТАННЯ	
Спосіб, правильність, усвідомленість читання, засоби виразності усного мовлення; розвиток темпу читання вголос і мовчки	володіти повноцінною навичкою читання вголос і мовчки як загальнонавчальним умінням: сприймати, розуміти зміст творів (текстів) різних видів, виділяти в них суттєву інформацію; читати вголос правильно, плавно, цілими словами і групами слів з дотриманням засобів виразності усного мовлення та основних норм літературної мови у темпі, який дає можливість зрозуміти зміст твору (тексту); читати виразно напам'ять вірші (уривки із прози) з дотриманням мовних і позамовних засобів виразності
ДОСВІД ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Способи опрацювання текстів різних видів: фактичний та основний зміст твору; тема, основна думка твору; структурний аналіз текстів; види переказу; постановка запитань до тексту; причиново-наслідкові зв'язки між подіями, вчинками персонажів; діалог, дискусія за змістом прочитаного (прослуханого)	уміти самостійно визначати тему, основну думку літературного твору (навчального тексту); самостійно ставити запитання за змістом прочитаного; орієнтуватися у структурі художніх, науково-художніх текстів; складати простий план; встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між подіями, дійовими особами; доводити власні судження щодо прочитаного, спираючись на текст; передавати (детально, стисло, вибірково) зміст тексту
Особливості опрацювання художнього твору: жанрові ознаки, засоби художньої виразності, автор твору, герої (персонажі) твору, сюжет, власне ставлення до змісту прочитаного (прослуханого)	виділяти, розуміти засоби художньої виразності, використовувати їх у мовленні під час переказу, опису, характеристик; слідувати за розвитком подій у творі; визначати героїв; характеризувати персонажів за їх вчинками, висловлювати до них своє ставлення; висловлювати оцінювальні судження морального змісту
Особливості опрацювання науково-художнього твору	визначати основні ознаки понять, явищ, узагальнені висновки у науково-художніх творах, навчальних текстах; орієнтуватися у структурі навчального тексту (заголовок, підзаголовок, абзац, ілюстрація, схема, таблиця, виноска)

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Самостійна робота з дитячою книжкою; книгознавча пропедевтика, вибір книжки, типи дитячих видань; елементи дитячої художньої, науково-художньої, навчальної книжки, їх призначення; робота з інформацією	уміти самостійно розрізняти типи дитячих видань (книжка-твір, книжка-збірка, періодика, довідкова література); визначати орієнтовний зміст дитячих книжок; здійснювати пошук, відбір інформації для виконання навчально-пізнавальних завдань з використанням довідкових видань, дитячої періодики, орієнтуватися у підручнику за змістом; самостійно користуватися методичним і довідковим матеріалом підручника, складати коротку анотацію на прочитаний літературний твір, сприймати книжку як джерело поповнення знань
Спілкування за змістом прочитаного (прослуханого)	виявляти повагу до співбесідника, толерантність під час обговорення прочитаного (прослуханого) твору усвідомлено будувати зв'язні висловлювання, використовувати мовленнєві засоби з урахуванням комунікативної ситуації
ЛІТЕРАТУРНА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ	
Розвиток творчої діяльності на основі прочитаного	мати уявлення про різні види творчого переказу; створювати свої варіанти розвитку сюжету твору, відтворювати в уяві картини життя, художні образи, зображені письменником
Самовираження особистості дитини у літературній творчості	уміти складати твори-мініатюри, художні описи за спостереженнями у природі, загадки, лічилки, казки, вірші; колективно та індивідуально інсценізувати художні твори, життєві ситуації
Освітня галузь «Математика»	
ЧИСЛА. ДІЇ З ЧИСЛАМИ	
Лічба	розуміти сутність кількісної та порядкової лічби, використовувати кількісні і порядкові числівники
Натуральні числа. Число нуль	мати уявлення про натуральний ряд чисел, його властивості та про число нуль; називати, читати, записувати, порівнювати числа у межах мільйона на основі десяткової системи числення; розуміти позиційний принцип запису чисел, досліджувати та моделювати числа на основі поняття про класи і розряди
Звичайні дроби	мати уявлення про утворення дроби, про чисельник і знаменник дроби; називати, читати і записувати дроби, порівнювати дроби з однаковими знаменниками; знаходити дріб від числа і число за значенням його дроби

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Арифметичні дії з числами	розуміти зміст арифметичних дій додавання, віднімання, множення, ділення; знати назви компонентів і результатів арифметичних дій, взаємозв'язок між додаванням та відніманням, між множенням та діленням; знаходити невідомий компонент арифметичної дії; розуміти залежність результату арифметичної дії від зміни одного з компонентів знати таблиці додавання і множення одноцифрових чисел та відповідні табличні випадки віднімання і ділення; усно виконувати обчислення у межах ста та обчислення, які ґрунтуються на принципах десяткової системи числення застосовувати алгоритми письмового виконання арифметичних дій у межах мільйона, ділення з остачею; перевіряти правильність результатів арифметичних дій на основі їх взаємозв'язку; моделювати відношення різницевого і кратного порівняння чисел
ВЕЛИЧИНИ	
Довжина. Маса. Місткість. Час. Вартість. Площа	визначати довжини об'єктів навколишньої дійсності за допомогою різних одиниць вимірювання; мати уявлення про вимірювання маси за допомогою терезів, подавати масу в різних одиницях вимірювання; мати уявлення про вимірювання місткості та про літр як одиницю вимірювання; користуватися годинником і календарем як засобами вимірювання часу, подавати проміжки часу в різних одиницях вимірювання; мати уявлення про вартість та співвідношення між одиницями вартості в Україні; визначати периметр многокутника; визначати площу фігури за допомогою палетки; застосовувати формули під час обчислення периметра й площі прямокутника; порівнювати й упорядковувати об'єкти за різними ознаками (довжиною, масою, місткістю, площею); замінювати одні одиниці вимірювання величини іншими, порівнювати значення однойменних величин, виконувати арифметичні дії з ними; застосовувати співвідношення між одиницями вимірювання величини під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Групи взаємопов'язаних величин	розуміти, що ситуації, які трапляються в навколишньому світі можуть описуватися трьома взаємопов'язаними величинами (вартість, ціна, кількість; відстань, швидкість, час); застосовувати правило знаходження однієї величини за двома іншими під час розв'язування сюжетних задач
МАТЕМАТИЧНІ ВИРАЗИ. РІВНОСТІ. НЕРІВНОСТІ	
Числові вирази	мати уявлення про числовий вираз та його значення; встановлювати порядок виконання арифметичних дій у числових виразах, у тому числі з дужками; знаходити значення числових виразів; виконувати тотожні перетворення числових виразів відповідно до законів і з урахуванням властивостей арифметичних дій
Вирази зі змінною	мати уявлення про вираз зі змінною; розуміти залежність значення виразу зі змінною від числового значення змінної; знаходити значення виразів за заданими значеннями змінних
Рівності та нерівності	розпізнавати, читати і записувати рівності та нерівності; розрізняти істинні та хибні числові рівності (нерівності); порівнювати значення числових виразів; добирати значення змінної у нерівностях
Рівняння	мати уявлення про рівняння з однією змінною; розв'язувати рівняння з однією змінною на основі взаємозв'язку між компонентами та результатами арифметичних дій; перевіряти правильність розв'язання рівняння
СЮЖЕТНІ ЗАДАЧІ	
Задача. Структура задачі. Загальні прийоми роботи із задачею	мати уявлення про сюжетну задачу, виділяти її структурні компоненти; проводити семантичний аналіз тексту задачі та подавати його результати у вигляді схеми, рисунка, таблиці; складати план розв'язання складеної задачі, пояснювати вибір дій; записувати розв'язання задачі діями з поясненням, виразом або рівнянням; знаходити різні способи розв'язування задачі, визначати раціональний, перевіряти правильність розв'язання задачі; складати задачі за рисунком, схемою, математичним виразом, за практичними діями з предметами, задачі, аналогічні та обернені до розв'язаної

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Прості і складені задачі	розв'язувати прості сюжетні задачі, що розкривають зміст арифметичних дій, задачі на знаходження невідомого компонента дій, задачі, які містять відношення різницевого та кратного порівняння, задачі на знаходження частини від числа або числа за його частиною, задачі з пропорційними величинами; розв'язувати складені задачі, що є композицією з двох – чотирьох видів простих задач, задачі на знаходження четвертого пропорційного, задачі на пропорційне ділення, на знаходження невідомого за двома різницями, на подвійне зведення до одиниці, на спільну роботу, на одночасний рух двох тіл
ПРОСТОРОВІ ВІДНОШЕННЯ. ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ	
Просторові відношення	визначати місце знаходження об'єкта на площині і в просторі; розкладати та переміщувати предмети на площині, вживати відповідну термінологію
Геометричні фігури на площині (точка, лінії, відрізок, промінь, кути, многокутники, коло, круг)	визначати істотні ознаки геометричних фігур; називати елементи многокутників, кола та кружка; зображувати геометричні фігури на аркуші в клітинку, будувати прямокутники; позначати геометричні фігури буквами латинського алфавіту; конструювати геометричні фігури з інших фігур; розбивати фігуру на частини
Геометричні фігури у просторі (куб, куля, циліндр, піраміда, конус)	розпізнавати геометричні фігури у просторі та їх елементи; співвідносити образ геометричної фігури з об'єктами навколишньої дійсності
РОБОТА З ДАНИМИ	
Таблиці, схеми, діаграми	мати уявлення про способи подання інформації; знаходити, аналізувати, порівнювати інформацію, подану в таблицях, схемах, діаграмах; заносити дані до таблиць; використовувати дані для розв'язання практично зорієнтованих задач; під керівництвом учителя знаходити інформацію за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій
Освітня галузь «Природознавство»	
Об'єкти природи	мати уявлення про природу, її складові, тіла, речовини, їх властивості, про різноманітність живих організмів (віруси, бактерії, гриби, рослини, тварини), особливості їх будови, росту, розвитку, процесів життєдіяльності та поведінки, про значення живих організмів у природі, про

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	перетворення і збереження речовин і сонячної енергії у природі, про теплові процеси та енергоносії, про організм людини як єдине ціле розрізняти предмети неживої природи, організми, рукотворні об'єкти, агрегатні стани речовин; представників окремих груп організмів і деякі ознаки пристосування їх до навколишнього середовища; органи і системи органів людини розпізнавати явища природи, пояснювати їх причини розуміти значення сонячного світла і тепла на Землі застосовувати знання для охорони природи та збереження тепла і електроенергії у побуті
Взаємозв'язки в природі	мати уявлення про цілісність природи знати про добові та сезонні зміни у природі; причини їх періодичності встановлювати найпростіші взаємозв'язки в неживій і живій природі, між організмами і навколишнім середовищем, між природними умовами на певній території та господарською діяльністю людини
Земля — планета Сонячної системи	мати уявлення про Всесвіт і Сонячну систему, форму і будову Землі, рух Землі навколо осі і навколо Сонця, про материки і океани, особливості їх природи, населення Землі; орієнтуватися на місцевості; працювати з планом, глобусом і картами
Україна на планеті Земля	мати уявлення про розташування природних зон на території України, особливості їх природних умов, рослинного і тваринного світу знати розташування України на глобусі, карті світу, півкуль і Європи розрізняти за умовними знаками основні форми земної поверхні, моря, найбільші річки та озера України розпізнавати найхарактерніші рослини і тварини своєї природної зони
Рідний край	мати уявлення про особливості погоди своєї місцевості знати розташування рідного краю на карті України розпізнавати форми земної поверхні на місцевості

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Охорона і збереження природи	мати уявлення про цінність природи для життя людей, залежність життя людей від стану навколишнього середовища, про охорону об'єктів неживої та живої природи знати про значення Червоної книги і заповідних територій для охорони природи виконувати правила поведінки у природі; брати участь у природоохоронній діяльності; дотримуватися народних традицій у ставленні людини до природи
Методи пізнання природи	вести спостереження за предметами і явищами неживої природи та їх змінами, за організмами, їх поведінкою проводити досліди з метою пізнання властивостей тіл і речовин, виявлення особливостей росту, розвитку і поведінки організмів уміти фіксувати результати спостережень і дослідів; користуватися приладами, необхідними для пізнання природи, таблицями, діаграмами, схемами

Освітня галузь «Суспільствознавство»

Людина як особистість	мати уявлення про цінність моральних якостей; виявляти і оцінювати їх у життєвих ситуаціях, усвідомлювати людину як біологічну і соціальну істоту, її відмінності від інших живих істот, неповторність і самоцінність кожної людини застосовувати набуті знання для вироблення рис характеру, які забезпечують життєвий успіх (наполегливість, старанність, працелюбство, моральність)
Людина серед людей	мати уявлення про правила співжиття та взаємодію людей у родині, колективі, суспільстві, про загально визнані права людини та рівноправність, взаємні обов'язки батьків і дітей; про основні правопорушення, поширені серед дітей, юридичну відповідальність за них усвідомлювати відповідальність за свої вчинки; дотримуватися моральних вимог суспільства; застосовувати їх у спілкуванні з іншими людьми, узгоджувати власні потреби з потребами інших людей для розв'язання конфліктів
Людина в суспільстві	мати уявлення про Конституцію України, державний устрій, головні історичні події, традиції та звичаї українського народу, основні пам'ятки; знати свій родовід, історію і традиції своєї школи;

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	національну символіку і державні символи; основні права та обов'язки громадянина; виявляти повагу до громадянських цінностей та приватного життя інших людей; активно взаємодіяти з ними у громадській сфері, знати права споживача, виявляти інтерес до розв'язання проблем, які впливають на життя місцевих громад і країни в цілому, брати посильну участь у культуроохоронній діяльності краю бережливо і шанобливо ставитися до результатів людської праці; позитивно ставитися до себе, до інших, до життєвих перспектив; дотримуватися правил поведінки учня
Людина і світ	мати уявлення про різноманітність народів у світі, їх культур і звичаїв знати приклади винаходів людства, внесок українців у світову культуру, науку; усвідомлювати необхідність толерантного ставлення до різних країн і народів
Освітня галузь «Здоров'я і фізична культура»	
ЗДОРОВ'Я	
Здоров'я людини	знати складові здоров'я; усвідомлювати вікові зміни в організмі дитини; здоров'я як єдине ціле; взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням; розпізнавати ознаки здоров'я; виявляти та оцінювати їх у життєвих ситуаціях; розуміти вплив основних природних і соціальних факторів та фізичної активності на здоров'я; пояснювати значення здоров'я для життя людини; застосовувати правила здорового способу життя та безпечної для здоров'я поведінки; правила надання посильної допомоги хворому
Фізична складова здоров'я	знати про необхідність рухової активності, правила харчування, особистої гігієни, загартовування, розпорядку дня уміти встановлювати взаємозв'язки між руховою активністю, харчуванням, загартовуванням, розпорядком дня і здоров'ям застосовувати правила рухової активності, харчування, гігієнічного догляду за тілом, загартовування, праці та відпочинку
Соціальна складова здоров'я	знати функції сім'ї щодо збереження і зміцнення здоров'я; права дитини на здоров'я в сім'ї та суспільстві правила поведінки у конфліктних ситуаціях;

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	Правила дорожнього руху, безпечної поведінки у навколишньому середовищі; медичні заклади свого населеного пункту керувати собою і розв'язувати життєві конфлікти, протистояти негативному впливу оточення; дотримуватися безпечної поведінки щодо ВІЛ та туберкульозу розпізнавати різні види небезпечних ситуацій та повідомляти про них служби захисту населення; встановлювати взаємозв'язок між природними та соціальними факторами і здоров'ям безпечно поводитися у навколишньому середовищі; моделювати відповідні життєві ситуації розуміти індивідуальність здоров'я, відмінність і схожість дівчаток і хлопчиків усвідомлювати значення толерантних стосунків між людьми для здоров'я; застосовувати набуті корисні звички правила розв'язання конфліктів, безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях та видах діяльності, надання першої допомоги за незначних травм; настанови щодо гуманного ставлення до людей, які мають проблеми зі здоров'ям
Психічна та духовна складові здоров'я	називати види емоцій; індивідуальні особливості характеру, пам'яті знати про вплив емоцій, настроїв, почуттів, рис характеру на власне здоров'я та здоров'я інших; вплив творчості і народних традицій на здоров'я розпізнавати основні емоції у себе, в інших людей, словесно їх пояснювати встановлювати взаємозв'язок між емоціями та станом здоров'я контролювати власні емоції розуміти та оцінювати у життєвих ситуаціях емоції та почуття як умови, що сприяють збереженню життя і зміцненню здоров'я застосовувати поради щодо здійснення контролю за емоціями, формування рис характеру народні традиції щодо здорового способу життя
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА	
Основи знань з фізичної культури	мати уявлення про: фізичну культуру як засіб підвищення функціональних можливостей організму, складову здорового способу життя; фізичні вправи та їх вплив на фізичний розвиток людини; історію олімпійських ігор; основні прийоми та способи самоконтролю; спортивні

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	традиції українського народу знати та дотримуватися правил рухливих ігор та безпеки під час занять фізичними вправами усвідомлювати вплив фізичних вправ на фізичний розвиток організму
Рухова діяльність:	
культура рухів з елементами гімнастики	виконувати організовуючі вправи виконувати загальнорозвивальні вправи для розвитку сили, швидкості, витривалості, гнучкості, координації; вправи для формування правильної постави та запобігання плоскостопості елементи акробатики та рівноваги
пересування	пересуватися: ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазити та перелазити; на лижах, на ковзанах, вправ (за наявності відповідних умов)
вправи з м'ячем	виконувати вправи з малим та великим м'ячами; елементи футболу, баскетболу, гандболу
стрибки	виконувати стрибки зі скакалкою, стрибки вниз і в висоту, стрибки у довжину, опорні стрибки
туризм	рухатися у похідному строю та долати перешкоди; обґрунтовувати визначення місця для відпочинку та туристичного біваку дотримуватися правил поведінки у туристичному поході застосовувати набуті знання та вміння під час активного відпочинку
Освітня галузь «Технології»	
РУЧНІ ТЕХНІКИ ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ	
Площинні (аплікація, художній розпис, мозаїка, витинанка)	виконувати аплікацію з паперу, тканини, інших природних, синтетичних матеріалів; художній розпис; мозаїку з природних та штучних матеріалів витинанки; ілюструвати творчий задум художньо-графічними зображеннями дотримуватися правил безпечної праці, правильних прийомів користування інструментами
Об'ємні (ліплення, пап'є-маше, оригамі)	виконувати: ліплення з пластиліну, глини, інших матеріалів; пап'є-маше посуду, ужиткових предметів; оригамі уміти образно формулювати творчий задум
ТЕХНІЧНА ТВОРЧІСТЬ	
Конструювання з використанням ігрових наборів і конструкторів та (або) їх електронних версій	знати назви та призначення деталей у технічних конструкціях уміти конструювати з деталей ігрових наборів і конструкторів та (або) їх електронних версій

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Моделювання предметів навколишнього середовища з різних матеріалів. Властивості матеріалів	виконувати просторове формотворення архітектурних споруд і предметів побуту добирати матеріали для моделювання з урахуванням їх властивостей поєднувати словесну, графічну і предметну інформацію у цілісній композиції
ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО	
Традиційні художні ремесла в Україні. Виготовлення атрибутів народних свят	мати уявлення про художньо-трудові традиції та ремесла на території України; виготовляти найпростіші атрибути народних свят: писанки, карнавальні маски, ялинкові прикраси, обереги
Виготовлення народної іграшки (ляльки)	виготовляти народну іграшку (ляльку) конструювати композиції за власним задумом і образною уявою
САМООБСЛУГОВУВАННЯ	
Самообслуговування в побуті	мати уявлення про предмети домашнього побуту; про організацію процесу харчування та приготування їжі знати призначення та використовувати простий побутовий інвентар і прилади дотримуватися правил користування столовими приборами; уміти користуватися ножем для нарізання продуктів
ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ (ІКТ)	
Комп'ютер та його можливості	мати уявлення про можливості комп'ютерів, види діяльності, в яких використовується комп'ютер, основні частини комп'ютера та їх призначення
Інформація та інформаційні процеси	мати уявлення про те, як людина сприймає інформацію, збирає її, зберігає, опрацьовує, передає та використовує, а також про об'єкти та їх властивості, називає приклади властивостей конкретних об'єктів та значення таких властивостей
Використання комп'ютера	уміти вмикати та вимикати комп'ютер, вибрати об'єкти та переміщувати їх з використанням миші, відкривати та закривати вікна, запускати програму на виконання та закінчувати роботу програми, використовувати елементи керування
Комунікаційні технології	мати уявлення про Інтернет, основні послуги, уміти здійснювати простий пошук інформації, отримувати та надсилати електронні листи

Зміст початкової загальної освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Освітня галузь «Мистецтво»	
МУЗИЧНА ЛІНІЯ	
Твори музичного мистецтва. Елементи музичної мови, прийоми музичного розвитку. Музичні жанри і форми. Засоби виконання музики	мати уявлення про мову музики, прийоми її розвитку, основні музичні жанри, форми, засоби виконання; народну і професійну музику, її взаємозв'язок з іншими видами мистецтва, музичні традиції рідного краю
Практична музична діяльність. Взаємозв'язок музики з іншими видами мистецтва	розуміти виражальні засоби музики, її значення у житті людей, культурному середовищі уміти інтерпретувати зміст музичних творів (засобами слова, малюнка, пластики); висловлювати естетичне ставлення до них; втілювати свої почуття та думки у практичній музичній діяльності застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу-інтерпретації та оцінювання музики; вокально-хорові навички відповідно до правил співу; досвід творчого музичного самовираження
ОБРАЗОТВОРЧА ЛІНІЯ	
Твори образотворчого мистецтва Мова образотворчого мистецтва, його види, жанри. Інструменти, матеріали та художні техніки	мати уявлення про мову образотворчого мистецтва, його види і жанри; взаємозв'язок з іншими видами мистецтва; художні традиції рідного краю розуміти особливості виражальних засобів образотворчого мистецтва, його значення у житті людей, культурному середовищі
Практична художня діяльність. Взаємозв'язок образотворчого мистецтва з іншими видами мистецтва	уміти інтерпретувати зміст творів образотворчого мистецтва; висловлювати естетичне ставлення до них; втілювати власні почуття та думки у практичній художній діяльності застосовувати найпростіші поняття і терміни у процесі аналізу-інтерпретації та оцінювання художніх творів; основні виражальні засоби образотворчого мистецтва, специфічні інструменти, матеріали, художні техніки у практичній діяльності
МИСТЕЦЬКО-СИНТЕТИЧНА ЛІНІЯ	
Види та мова танцювального, театрального та екранних мистецтв, їх місце у культурному середовищі, роль у житті людей	мати уявлення про види та мову синтетичних мистецтв розуміти виражальні засоби мистецтва танцю, театру, кіно уміти висловлювати естетичне ставлення до синтетичних мистецтв застосовувати у спілкуванні найпростіші поняття і терміни щодо синтетичних мистецтв

**ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
навчально-виховного процесу
у журналі
«Практика управління
закладом освіти»**

Не забудьте зробити у листопаді

Зміст роботи	Підстава
Перевірити ведення класних журналів	Інструкція з ведення ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах I–III ступенів, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 23.06.2000 № 240 Інструкція з ведення класного журналу учнів 5–11 (12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 03.06.2008 № 496 Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження єдиних зразків обов'язкової ділової документації у загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності» від 10.05.2011 № 423
Провести засідання атестаційної комісії (якщо ви є головою атестаційної комісії)	Типове положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930 (із змінами)
Організувати роботу атестаційної комісії з вивчення педагогічної діяльності осіб, які атестуються (якщо ви є головою атестаційної комісії)	Типове положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930 (із змінами)
Підготувати наказ про підсумки проведення I (шкільного) етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових дисциплін	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад і турнірів у 2012/2013 навчальному році» від 14.08.2012 № 916 Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про започаткування щорічної Всеукраїнської учнівської олімпіади з фізичної культури і спорту» від 27.06.2012 № 751 Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські Інтернет-олімпіади» від 11.06.2012 № 671
Організувати за потреби участь учнів у II етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад і турнірів	Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про проведення Всеукраїнських учнівських олімпіад і турнірів у 2012/2013 навчальному році» від 14.08.2012 № 916 Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Про започаткування щорічної Всеукраїнської учнівської олімпіади з фізичної культури і спорту» від 27.06.2012 № 751

Повний перелік важливих справ, які необхідно зробити у листопаді, наведено в № 10/2012. Важливі справи на інші місяці — у кожному номері журналу

Приймання дітей до перших класів загальноосвітніх навчальних закладів

КРОК 11	Уточнити орієнтовні списки дітей, яким на перше вересня виповнюється шість років та які проживають у будинках, закріплених за навчальним закладом
КРОК 12	Провести збори для батьків майбутніх першокласників
КРОК 13	Створити педагогічну та апеляційну комісії та погодити їх склад з радою навчального закладу. Чисельність та склад апеляційної комісії погодити з відповідним органом управління освітою
КРОК 14	Затвердити наказом склад педагогічної та апеляційної комісій
КРОК 15	Погодити з відповідним органом управління освітою розроблені педагогічною комісією спеціальні діагностичні завдання для перевірки рівня загального розвитку дітей, їх функціональної готовності до систематичного навчання та здатності до вивчення дисциплін відповідно до спеціалізації навчального закладу
КРОК 16	Затвердити діагностичні завдання для перевірки рівня загального розвитку дитини, її функціональної готовності до систематичного навчання та здатності до вивчення дисциплін відповідно до спеціалізації навчального закладу
КРОК 17	Довести до відома батьків перелік завдань, за якими будуть проводитися співбесіди з дітьми, не пізніше ніж за місяць до початку конкурсного приймання
КРОК 18	Провести конкурсне приймання дітей до спеціалізованого навчального закладу
КРОК 19	Зарахувати наказом директора до спеціалізованого навчального закладу дітей, які згідно з рейтингом пройшли конкурс, протягом 5 днів після оголошення результатів конкурсу
КРОК 20	Довести до відома батьків наказ директора
КРОК 21	Ознайомити батьків з переліком документів, які необхідно подати для зарахування дитини до першого класу
КРОК 22	Видати до початку навчального року наказ про зарахування дітей до першого класу загальноосвітнього навчального закладу

Примітка: кроки 3–10, 13–20 — для директорів спеціалізованих навчальних закладів.

Покроковий алгоритм опубліковано в № 02/2012

Орієнтовний зміст діяльності керівника навчального закладу під час атестаційного періоду складено відповідно до вимог Типового положення про атестацію педагогічних працівників, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930 (із змінами)

Зміст діяльності керівника навчального закладу під час атестаційного періоду

Обов'язки керівника навчального закладу

- До 20 вересня **видати наказ** про створення атестаційної комісії та затвердження її складу

(п. 2.1 Положення)

Пам'ятайте, що:

- атестаційна комісія створюється у складі: голови, заступника голови, секретаря, членів атестаційної комісії. Головою атестаційної комісії є керівник (заступник керівника) навчального закладу;

(п. 2.6 Положення)

- кількість членів атестаційної комісії не може бути меншою п'яти осіб;

(п. 2.6 Положення)

- атестаційна комісія створюється на один рік до формування нового складу атестаційної комісії. Персональний склад атестаційної комісії протягом року може змінюватися.

(п. 2.8 Положення)

- До 10 жовтня подати до атестаційної комісії навчального закладу **список педагогічних працівників**, які підлягають черговій атестації, із зазначенням строків проходження підвищення кваліфікації.

(п. 3.1 Положення)

- До 10 жовтня подати до атестаційної комісії навчального закладу **подання про присвоєння** певним педагогічним працівникам **кваліфікаційних категорій, педагогічних звань** та, за потреби, подання про позачергову атестацію працівників, які знизили рівень своєї професійної діяльності.

(п. 3.1 Положення)

Пам'ятайте, що:

- позачергова атестація з метою підвищення кваліфікаційної категорії може проводитися не раніш як через два роки після присвоєння попередньої.

(п. 1.8 Положення)

- Контролювати дотримання порядку проведення атестації педагогічних працівників у навчальному закладі.

(п. 3.24 Положення)

- До 1 березня подати до атестаційної комісії навчального закладу **характеристики діяльності педагогічних працівників** у міжатестаційний період.

Характеристика повинна містити:

- оцінку виконання педагогічним працівником посадових обов'язків;
- відомості про професійну підготовку працівника, його творчі та організаторські здібності, ініціативність, компетентність, організованість, морально-психологічні якості;
- дані про участь працівника у роботі методичних об'єднань;
- інформацію про виконання рекомендацій, наданих попередньою атестаційною комісією, тощо.

(п. 3.4 Положення)

- Якщо атестаційна комісія ухвалила позитивне рішення, то протягом п'яти днів після підсумкового засідання атестаційної комісії видати **наказ про присвоєння кваліфікаційних категорій (встановлення тарифних розрядів)**. У триденний строк довести наказ до відома педагогічних працівників під підпис та подати копію наказу в бухгалтерію для нарахування заробітної плати.

(п. 6.1 Положення)

Права керівника навчального закладу

- Ухвалювати **рішення про розірвання трудового договору** з працівником, який атестований як такий, що не відповідає займаній посаді, з дотриманням вимог законодавства про працю.

Пам'ятайте, що:

- розірвання трудового договору з працівником, який атестований як такий, що не відповідає займаній посаді, допускається у разі, якщо працівника неможливо перевести за його згодою на іншу роботу, яка відповідає його кваліфікації, у тому самому закладі;
- наказ про звільнення або переведення працівника за його згодою на іншу роботу за результатами атестації може бути видано лише після розгляду його апеляцій (у разі їх подання) атестаційними комісіями вищого рівня з дотриманням законодавства про працю.

(п. 6.3 Положення)

- Якщо керівник навчального закладу є головою атестаційної комісії, він має знати обов'язки та права атестаційної комісії.

У повній версії Змісту діяльності керівника навчального закладу під час атестаційного періоду, опублікованій у № 02/2012, подано:

- обов'язки атестаційної комісії навчального закладу;
- права атестаційної комісії навчального закладу

Лариса ІЛЬЧЕНКО,

головний редактор редакції електронних продуктів ТОВ «МЦФЕР-Україна»

Закінчуємо цикл статей, присвячених роботі з КОЗА-ДИСКом — спеціальною комп'ютерною програмою, на основі якої створено видання «Шаблони документів закладу освіти». Окрім можливостей програми, описаних у попередніх номерах журналу, є ще одна — створення документів з автоматичними розрахунковими таблицями та діаграмами

Працюємо з КОЗА-ДИСКом: заповнюємо «розумні таблиці»

Шаблони документів на КОЗА-ДИСКУ можуть містити не лише звичайні таблиці, а й так звані «розумні». Це такі таблиці, в яких **результати обчислення**, після введення користувачем програми необхідних даних, **з'являються автоматично**. Не потрібно витрачати час і на побудову діаграм — вони також вибудовуються автоматично. Тому заповнення «розумних таблиць» є не лише простою, а й цікавою, захопливою справою.

Заповнення «розумних таблиць»

Знайдемо шаблон документа, у якому є «розумна таблиця». Наприклад, у випуску 2011.4 Організація харчування такі шаблони, для зручності, вміщено у спеціальну папку — «Автоматичні розрахункові таблиці». Знаходимо у ній шаблон «Зведена таблиця виконання норм харчування за рік» та відкриваємо його (див. Рис. 1).

Користуючись підказкою програми (коментарем), **заповнюємо поле введення у назві документа** — зазначаємо рік, за який складемо зведену таблицю. У коментарі біля назви документа читаємо пояснення щодо заповнення «розумної таблиці» (див. Рис. 2). Далі **заповнюємо порожні чарунки** (російською — «ячейки») таблиці — вводимо середні показники виконання норм харчування по кожній віковій групі дітей за кожний квартал. Щоб перейти від однієї чарунки до іншої, користуємося стрілками ←→ на клавіатурі. У крайньому правому стовпчику та останньому рядку таблиці **автоматично з'являються результати обчислення** — середні показники виконання норм за рік по кожній віковій групі та загалом по навчальному закладу, а також середні показники виконання норм по навчальному закладу за кожний квартал.

До більшості автоматичних розрахункових таблиць вибудовуються **діаграми** (див. Рис. 3–5). Відкриємо, наприклад, шаблон документа «Порівняльний аналіз виконання натуральних норм харчування за 5 років». Під час введення у таблицю даних — середніх показників виконання натуральних норм харчування за 5 років — до неї **автоматично вибудовується діаграма** (див. Рис. 3).

Звертаємо вашу увагу на те, що **роки у таблиці можна змінювати**. Для цього клацаємо на відповідній чарунці і натискаємо клаві-

Ключові слова:

«розумні таблиці»;
правила заповнення «розумних таблиць»;
побудова діаграм;
друкування документа;
відключення видимості діаграм

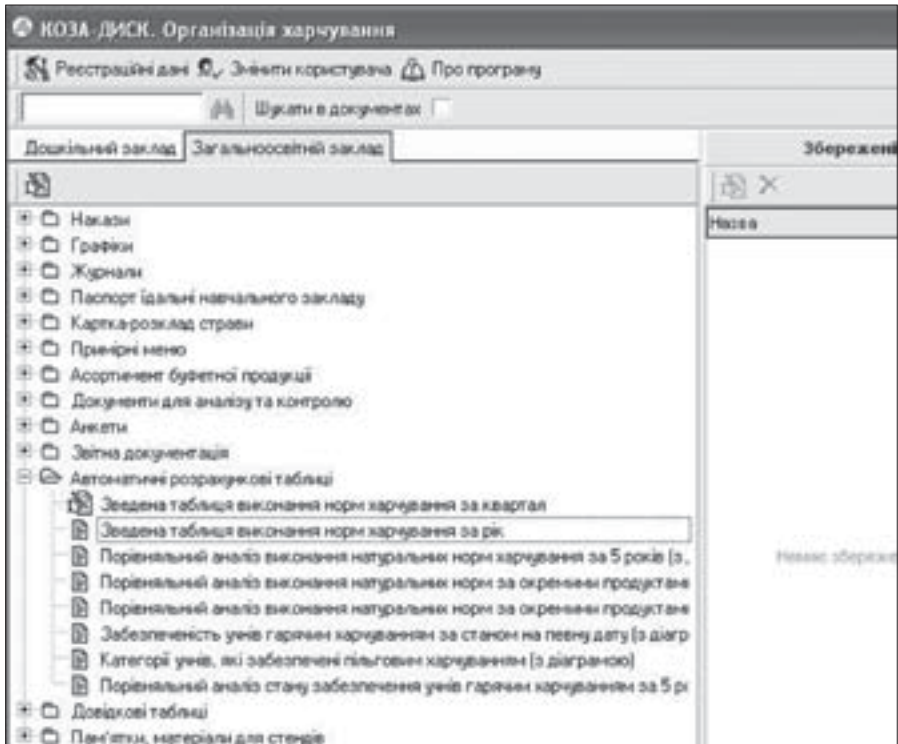

Рис. 1

шу F2 на клавіатурі. У чарунці з'являється курсор, отже, можемо редагувати (див. Рис. 6).

У таблиці є також чарунки, надписи у яких редагувати не можна — вони спеціально захищені від внесення змін. Тож, якщо ми й клацнемо на такій чарунці, наприклад з надписом «Середній показник виконання натуральних норм, %», а потім натиснемо клавішу F2 на клавіатурі, курсор не з'явиться.

З усіма рисунками та порядком друкування документа можна ознайомитись у повній версії статті, опублікованій у № 04/2012.

Також радимо ознайомитися з такими статтями:

- Працюємо з КОЗА-ДИСКом: запускаємо програму — № 01/2012;
- Уносимо зміни до атестаційних документів, створених за допомогою КОЗА-ДИСКа — № 02/2012;
- Працюємо з КОЗА-ДИСКом: зберігаємо документи у програмі та на жорсткому диску — № 03/2012

Інна ЛУЦЕНКО,

головний спеціаліст відділу інклюзивної освіти та інтернатних закладів департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Нині дедалі більше дітей з особливими освітніми потребами навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах. Для багатьох керівників навчальних закладів така форма навчання, як інклюзивна, — нова, тому й виникає чимало запитань: як правильно організувати роботу, яких фахівців залучити, як забезпечити психолого-педагогічний супровід тощо

Створення умов для інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах

Коли до загальноосвітнього навчального закладу приходить дитина з особливими освітніми потребами (з порушеннями опорно-рухового апарату, слуху, зору та ін.), перед керівником навчального закладу постає завдання — **створити найоптимальніші умови навчання** як для цієї дитини, так і для дітей, з якими вона навчатиметься в одному класі.

Для організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах їх керівники мають перш за все **подбати про забезпечення:**

- безперешкодного доступу до будівель та приміщень навчального закладу дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, зокрема тих, що пересуваються на візках, та дітей з вадами зору;
- відповідними педагогічними кадрами;
- необхідними навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними технічними засобами навчання.

Також необхідно **облаштувати кабінети** дефектології, психологічного розвантаження, логопедичний для проведення корекційно-розвиткових занять.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Рішення про утворення класів з інклюзивним навчанням приймає керівник загальноосвітнього навчального закладу з урахуванням освітніх запитів населення за умов наявності необхідної матеріально-технічної та методичної бази, відповідних педагогічних кадрів і приміщень, що відповідають санітарно-гігієнічним вимогам.

Слід також взяти до уваги, що освітні послуги дітям з особливими освітніми потребами надають у загальноосвітніх навчальних закладах у класах з інклюзивним навчанням із застосуванням особистісно орієнтованих методів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. З цієї

Ключові слова:

дитина з особливими освітніми потребами; інклюзивне навчання; індивідуальна програма розвитку; індивідуальний навчальний план; адаптації; модифікації; психолого-педагогічний супровід дітей; компоненти психолого-педагогічного супроводу

метою керівникові навчального закладу слід **організувати відповідну роботу з працівниками.**

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Дітей з особливими освітніми потребами зараховують до класів з інклюзивним навчанням в установленому порядку відповідно до висновку психолого-медико-педагогічної консультації.

Необхідно подбати і про **психолого-педагогічний супровід дітей** з особливими освітніми потребами. Не треба забувати і про роботу з батьками і дітьми, про розроблення індивідуальних планів, програм. Завдань у керівника навчального закладу чимало. Зупинися лише на основних із них.

Психологічна підтримка педагогів

Найголовніша умова для забезпечення успішного інклюзивного навчання — **позитивне ставлення педагогічних працівників до інклюзивної освіти** у цілому як до закономірного та прогресивного етапу розвитку системи освіти. Адже від їх бажання працювати з дітьми з особливими освітніми потребами та розуміння важливості впровадження інклюзивного навчання залежить якість освітнього процесу.

Перед керівником навчального закладу та його заступниками постає непросте завдання — допомогти педагогам, які працюватимуть у класі, де навчатиметься дитина з особливими освітніми потребами. Зокрема **необхідно**:

- провести навчання педагогічних працівників з питань організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (тренінги, засідання круглих столів тощо);
- забезпечити ресурси для удосконалення професійної майстерності педагогічних працівників (програмно-методичне забезпечення, наукову, довідкову літературу, фахові періодичні видання тощо).

Повну версію статті опубліковано у № 08/2012.

У ній подано рекомендації щодо складання:

- індивідуальної програми розвитку дитини;
- індивідуального навчального плану;
- індивідуальної навчальної програми.

А також — рекомендації щодо організації психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Євген МОТУРНАК,

завідувач комп'ютерною лабораторією, вчитель інформатики
НВК-лицею № 100 Дніпропетровська, майстер-тренер
навчального курсу «Учителі в онлайн!» корпорації Microsoft

На нинішньому етапі розвитку цивілізації чи не ключову роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології, з чим неможливо не рахуватися, організовуючи освітній процес у навчальному закладі

Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному закладі

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) щільно увійшли в наше повсякденне життя. Складно уявити сучасний світ без комп'ютерної техніки та інтернету. І, звичайно ж, навчальні заклади не можуть залишатися осторонь. Адже без використання ІКТ практично неможливо забезпечити рівний доступ до якісної освіти. Водночас кожен педагог має уміло орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного суспільства.

Використання ІКТ дає ширші можливості для ефективного провадження адміністративного та освітнього процесу у навчальному закладі, зокрема:

- автоматизувати управлінські процеси;
- залучити до адміністративних і освітніх процесів ширше коло учасників;
- ліпше уніфікувати адміністративну та освітню діяльність;
- підвищити ефективність та інтенсивність навчального процесу;
- динамічно оновлювати зміст, форми та методи навчання;
- розширити межі індивідуалізації та диференціації навчання.

Упровадження ІКТ в освітній процес потребує від керівника навчального закладу **розв'язання низки питань, головні з яких:**

- технічне забезпечення, створення *комп'ютерної інфраструктури* навчального закладу;
- встановлення та налаштування *програмного забезпечення*;
- навчання кадрів, організація використання ІКТ персоналом;
- організація безпечного використання ІКТ у навчальному закладі.

Технічне забезпечення, створення комп'ютерної інфраструктури навчального закладу

(див. у повній версії статті, опублікованій у № 05/2012)

Ключові слова:
інформаційно-комунікаційні технології; технічне забезпечення; програмне забезпечення; інформаційна інфраструктура; бездротова мережа; локальна мережа; програми для керування навчальним середовищем; онлайніві версії програм; хмарні обчислення; віртуальний кабінет

Встановлення та налаштування програмного забезпечення

(див. у повній версії статті, опублікованій у № 05/2012)

Навчання кадрів, організація використання ІКТ персоналом

(див. у повній версії статті, опублікованій у № 05/2012)

Безпечність використання ІКТ у навчальному закладі

Незважаючи на високий ступінь технологічного розвитку сучасної цивілізації, більшість ІКТ, які щільно увійшли в наше повсякденне життя, досі становлять загрозу чи ж лишаються малодослідженими щодо безпечності для здоров'я та життя людини. Тож плануючи упровадження ІКТ в освітній процес, керівникові навчального закладу слід передусім **створити безпечні умови** для їх використання, особливо дітьми, які, звичайно ж, добре знають, що таке комп'ютер, але, як правило, не володіють технікою безпечного поводження з ним.

Вимоги при впровадженні та використанні ІКТ у навчальному закладі викладені у Державних санітарних правилах та нормах «Влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим праці учнів на персональних комп'ютерах» ДСанПіН 5.5.6.009-98, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 30.12.1998 № 9 (далі — Постанова № 9). Зокрема пунктом 9 Постанови № 9 визначено низку **вимог щодо роботи дітей у навчальному закладі з комп'ютерами**, а саме:

- безперервна робота з екраном персонального комп'ютера повинна бути не більше:
  - для учнів 10–11 класів на першій годині занять — 30 хв., на другій годині занять — 20 хв.;
  - для учнів 8–9 класів — 20–25 хв.;
  - для учнів 6–7 класів — до 20 хв.;
  - для учнів 2–5 класів — 15 хв.
- для навчання дітей шести років роботі з персональним комп'ютером безперервні заняття в індивідуальному ритмі не повинні бути більше 10 хв.;
- після безперервної роботи за екраном відеомонітора учні повинні проводити протягом 1,5–2 хв. вправи для профілактики зорової втоми; через 45 хвилин роботи з використанням комп'ютерів — фізичні вправи для профілактики загального втомлення;
- для профілактики втомлення школярів у середині занять необхідно проводити перерву тривалістю не менше 10 хв., під час якої організувати фізичні вправи, в тому числі гімнастику для очей і рухові ігри.

У повній версії статті, опублікованій у № 05/2012, представлено глосарій до теми

Алла БОНДАР,

начальник управління контролю за діяльністю загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів Державної інспекції навчальних закладів України

Загальноосвітній навчальний заклад у 2010 році пройшов державну атестацію. Чи підлягає він іншим плановим перевіркам, які проводить районний відділ освіти, та яким нормативно-правовим документом унормовано проведення планових перевірок?

Періодичність проведення планових перевірок

Питання щодо проведення планових перевірок загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від їх типів і форм власності регулюються законами України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V (із змінами), «Про освіту» від 23.05.1991 № 1060-XII (із змінами), «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV (із змінами) та підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема Положенням про загальноосвітній навчальний заклад, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 778 (далі — Положення про загальноосвітній навчальний заклад), Порядком державного інспектування навчальних закладів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 03.05.2012 № 353.

Пунктом 3 статті 40 Закону України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV (із змінами) визначено, що основною формою державного контролю за діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів і форм власності є **державна атестація закладу**, яка проводиться не рідше одного разу на 10 років.

Відповідно до пункту 117 Положення про загальноосвітній навчальний заклад у період між атестацією проводяться **перевірки (інспектування) закладу з питань, пов'язаних з навчально-виховною діяльністю**. Зміст, види і періодичність таких перевірок визначаються залежно від стану навчально-виховної роботи, але проводять їх не частіше як два рази на рік.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Перевірки щодо питань, не пов'язаних із навчально-виховною діяльністю навчального закладу, проводить його засновник (власник) відповідно до законодавства.

Періодичність проведення планових перевірок навчальних закладів залежить від ступеня ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг (далі — ступінь ризику).

Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі загальної середньої та професійно-технічної освіти та визначається періодичність здійснення заходів державного нагляду (контролю), затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2011 № 311.

Ключові слова:
планові перевірки навчальних закладів;
періодичність проведення планових перевірок;
ступінь ризику від провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг

Загальноосвітні навчальні заклади незалежно від форми власності можуть бути віднесені до одного з трьох **ступенів ризику**, а саме:

Ризик — кількісна міра небезпеки, що враховує ймовірність виникнення негативних наслідків від здійснення господарської діяльності та можливий розмір втрат від них

- високого;
- середнього;
- незначного.

Суб'єктами господарювання з **високим ступенем ризику** визнають загальноосвітні навчальні заклади:

- які провадять господарську діяльність з надання освітніх послуг не більш як один строк навчання;
- у яких під час здійснення попередньої перевірки виявлено факти порушення вимог законодавства щодо провадження господарської діяльності з надання освітніх послуг у системі загальної середньої освіти.

У загальноосвітніх навчальних закладах з високим ступенем ризику планові перевірки можуть проводитися один раз на рік.

До суб'єктів господарювання **із середнім ступенем ризику** належать загальноосвітні навчальні заклади, які провадять господарську діяльність з надання освітніх послуг від одного до трьох строків навчання. У таких загальноосвітніх навчальних закладах планові перевірки проводять не частіше ніж один раз на три роки.

Загальноосвітні навчальні заклади, що не належать до суб'єктів господарювання з високим і середнім ступенем ризику, вважають суб'єктами господарювання з **незначним ступенем ризику**. У таких загальноосвітніх навчальних закладах планові перевірки проводять не частіше ніж один раз на п'ять років.

Отже, щоб установити, чи підлягає загальноосвітній навчальний заклад плановим перевіркам, слід визначити його ступінь ризику. Для цього потрібно врахувати строк, протягом якого загальноосвітній навчальний заклад провадить господарську діяльність з надання освітніх послуг, та результати попередньої перевірки його діяльності.

Планову перевірку слід відрізнити від поточного контролю, що здійснюється стосовно безпосередньо підпорядкованих загальноосвітніх навчальних закладів органом управління освітою для виконання покладених на нього функцій і завдань.

До планової перевірки **встановлено певні вимоги**, зокрема такі:

- проведення відповідно до річного або квартального плану, затвердженого органом державного нагляду (контролю);
- обов'язкове письмове повідомлення про проведення перевірки не пізніше як за десять днів до її початку;
- чітке визначення переліку питань, що перевірятимуться;
- наявність відповідного розпорядчого документа;
- дотримання строків проведення перевірки (перевірка не може тривати більше п'ятнадцяти, а в деяких випадках — п'яти робочих днів).

Цю статтю опубліковано в № 10/2012

Сергій ДЯТЛЕНКО,

начальник відділу нормативного забезпечення та організаційної роботи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Олена ШУТІНА,

головний спеціаліст відділу взаємодії з місцевими органами виконавчої влади та самоврядування Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Одним з найважливіших завдань керівника є створення у навчальному закладі умов для зміцнення здоров'я учнів. Розв'язати це завдання без залучення медичних працівників неможливо. Тому надзвичайно важливо налагодити співпрацю з територіальною дитячою поліклінікою, щоб спільними зусиллями досягти бажаних результатів

Співпраця загальноосвітнього навчального закладу з територіальною дитячою поліклінікою

Відповідно до статті 22 Закону України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV (із змінами, *дали* — Закон про загальну середню освіту) загальноосвітній навчальний заклад забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні навички та засади здорового способу життя учнів (вихованців). Відповідно до пункту 2 статті 22 Закону про загальну середню освіту учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від підпорядкування, типів і форм власності **забезпечуються медичним обслуговуванням**, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату цих закладів або відповідних закладів охорони здоров'я, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Порядок здійснення медичного обслуговування учнів загальноосвітніх навчальних закладів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.12.2009 № 1318 (із змінами, *дали* — Порядок № 1318).

Щоб поліпшити медичне обслуговування учнів (вихованців), керівнику навчального закладу варто налагодити співпрацю з закладом охорони здоров'я, зокрема територіальною дитячою поліклінікою.

Одними з **основних напрямів такої співпраці** є:

- організація та проведення обов'язкових медичних профілактичних оглядів учнів, що відвідують загальноосвітній навчальний заклад;
- проведення профілактичних щеплень згідно з їх календарем після лікарського огляду.

Організація та проведення обов'язкових медичних профілактичних оглядів учнів

Метою обов'язкових медичних профілактичних оглядів учнів загальноосвітніх навчальних закладів є профілактика захворювань

Ключові слова:

медичне обслуговування учнів; обов'язкові медичні профілактичні огляди учнів; проба Руфьє; проведення профілактичних щеплень

та їх ускладнень, рання діагностика патологічних станів. Організація та проведення таких оглядів покладається як на медичних працівників навчальних закладів, так і на медичних працівників територіальних дитячих поліклінік.

Медичні працівники навчального закладу **проводять роз'яснювальну роботу з батьками**, зокрема розповідають батькам, що їм необхідно звернутися до територіальної дитячої поліклініки, фахівці якої мають:

- провести обов'язковий медичний профілактичний огляд дитини;
- оформити медичну документацію, зокрема форму первинної облікової документації № 086-1/о «Довідка учня загальноосвітнього навчального закладу про результати обов'язкового медичного профілактичного огляду».

Також медичні працівники навчального закладу мають нагадати батькам, що їхня присутність на обов'язковому медичному профілактичному огляді є обов'язковою. Адже це дасть змогу лікарю отримати більше інформації щодо самопочуття дитини, а батькам — отримати від лікаря об'єктивну оцінку стану здоров'я їхньої дитини та рекомендації щодо його зміцнення.

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ! Обов'язкові медичні профілактичні огляди учнів навчальних закладів **проводяться щороку медичними працівниками у присутності батьків** або осіб, які їх замінюють, у лікувально-профілактичних закладах, крім учнів початкових класів, які проходять обов'язковий медичний профілактичний огляд у загальноосвітніх навчальних закладах у встановленому законодавством порядку.

Проведення обов'язкових медичних профілактичних оглядів учнів у жодному разі **не повинно бути формальним**. Щоб не перевантажувати педіатричну службу та не звести нанівець саму ідею, закладену в медичних профілактичних оглядах, їх проведення **має бути чітко організованим**. Тому в графіку роботи територіальних дитячих поліклінік передбачають так звані «дні школяра».

Під час обов'язкових медичних профілактичних оглядів учнів **лікарі територіальної дитячої поліклініки мають:**

- оглянути учнів та провести обстеження;
- зробити висновок про стан їхнього здоров'я;
- визначити групу для занять фізичною культурою;
- дати рекомендації щодо додаткових обстежень, лікування (за наявності показань), профілактичних щеплень, режиму харчування та здійснення інших заходів.

У повній версії статті, опублікованій у № 10/2012, представлено такі додатки:

- Схема періодичності обов'язкових медичних профілактичних оглядів учнів загальноосвітніх навчальних закладів;
- приклад оформлення Інформованої згоди на проведення щеплення або туберкулінодіагностику за формою № 063-2/о;
- приклад оформлення договору про спільну діяльність загальноосвітнього навчального закладу та закладу охорони здоров'я

Олена МОРЄВА,
економіст-аналітик

Загальноосвітньому навчальному закладу подарували комп'ютер. Як правильно оформити його отримання?

Порядок оформлення благодійної допомоги

Повний текст статті, а також зразки оформлення Акта прийняття-передачі основних засобів, листа-прохання про внесення змін до кошторису та приклад відображення у бухгалтерському обліку операції з надходження комп'ютера опубліковано у № 02/2012

Додаток 1
Зразок оформлення Довідки про зміни
до річного розпису бюджету (кошторису)

ДОВІДКА про зміни до річного розпису бюджету (кошторису) на 2012 рік

Номер 37
Дата 19.12.2011

Вид бюджету місцевий (міський)
код за ЄДРПОУ та назва бюджетної установи 21901813, КЗО ЗНЗ № 117
код та назва відомчої класифікації видатків та кредитування 020 управління освіти і науки міської ради
код та назва програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету 0702013 загальноосвітні навчальні заклади
(код та назва тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів)
Відділ-виконавець управління освіти і науки Дніпропетровської міської ради
Підстава постанова КМУ від 22. 08. 2001, лист ЗНЗ від 19. 12. 2011 № 213

(тис. грн., грн.)

Код	Найменування показників	Сума змін (+, -)		
		загальний фонд	спеціальний фонд	разом
1	2	3	4	5
	НАДХОДЖЕННЯ — усього	0	3500	3500
	у тому числі:			
	доходи (розписати за кодами класифікації доходів)			

Код	Найменування показників	Сума змін (+, -)		
		загальний фонд	спеціальний фонд	разом
1	2	3	4	5
25020100	Гранти та дарунки (натуральна форма фінансування (розписати за кодами класифікації фінансування за типом боргового зобов'язання)	0	3500	3500
	повернення кредитів до бюджету (розписати за кодами програмної класифікації видатків та кредитування, класифікації кредитування)	0		
	ВИДАТКИ ТА НАДАННЯ КРЕДИТІВ — усього	0	3500	3500
	у тому числі:			
2000	Капітальні видатки	0	3500	3500
2110	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	0	3500	3500
Директор <i>Плечаченко</i> І. Ф. Ткаченко		Головний бухгалтер <i>Захарова</i> Л. Ю. Захарова		

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

- ▣ Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами)
- ▣ Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» від 16.09.1997 № 531/97-ВР (із змінами)
- ▣ Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 № 2658-III (із змінами)
- ▣ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування» від 04.08.2000 № 1222 (із змінами)
- ▣ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» від 28.02.2002 № 228 (із змінами)
- ▣ Наказ Головного управління Державного казначейства України та Державного комітету статистики України «Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів, що належать установам і організаціям, які утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів та Інструкції з їх складання» від 02.12.1997 № 125/70
- ▣ Наказ Державного казначейства України «Про затвердження Інструкції про кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку для відображення основних господарських операцій бюджетних установ» від 10.07.2000 № 61 (із змінами)

Загальноосвітній навчальний заклад № 777

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор
загальноосвітнього
навчального закладу № 777
Веселка В. О. Веселка
14 січня 2012 р.

**ІНСТРУКЦІЯ
З ОХОРОНИ ПРАЦІ № 10-ОП
для учителя трудового навчання
(майстра виробничого навчання)**

м. Київ

1. Загальні положення

1.1. Інструкція з охорони праці (далі — Інструкція) для учителя трудового навчання (майстра виробничого навчання) поширюється на учителя трудового навчання (майстра виробничого навчання, далі — учитель трудового навчання), який працює у загальноосвітньому навчальному закладі в кабінеті трудового навчання або навчальній майстерні, на полігоні, навчально-дослідній ділянці тощо. Вимоги цієї Інструкції є обов'язковими для виконання учителем трудового навчання.

1.2. Технологічне обладнання, що використовується на робочому місці у кабінеті трудового навчання (навчальній майстерні):

- верстати для ручної обробки деревини, верстати для ручної обробки металу, абразивні інструменти, електроплити, електропаяльники та інше електрообладнання, деревофугувальний станок, круглопиляльний (циркулярний) станок, токарні станки для обробки деревини, свердлильний станок;
- електричні швейні машини та оверлоки;
- інше обладнання та пристрої.

1.3. Учитель трудового навчання допускається до самостійної роботи за професією після проходження медичного огляду і проведення з ним інструктажів з охорони праці — вступного та на робочому місці (первинний, повторний, позаплановий, цільовий).

1.4. Учитель трудового навчання зобов'язаний знати й виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правил поведінки з устаткуванням на робочому місці.

1.5. Під час розроблення Інструкції враховано вимоги з охорони праці виготівника обладнання при користуванні ним, а також відомості і вимоги, що внесені на підставі:

- аналізу документів з охорони праці щодо видів виконуваних робіт;
- описів і характеристик робіт;
- вимог технологічних регламентів з охорони праці до виробничих процесів, устаткування;
- наявності характерних небезпечних і шкідливих чинників за нормальних умов праці і при відхиленні від них, а також способів захисту від їхнього шкідливого впливу на людину;
- аналізу характерних обставин і причин найбільш імовірних аварійних ситуацій, нещасних випадків і професійних захворювань;
- вивчення досвіду з організації охорони праці, використання безпечних методів і прийомів роботи.

1.6. Вимоги з охорони праці надаються з урахуванням послідовності й умов виконуваних робіт.

1.7. Ця Інструкція надає типові ситуації у роботі і не вичерпує усіх вимог безпеки для цієї професії. Поряд з її вимогами потрібно знати і виконувати вимоги, що надаються іншими джерелами, у першу чергу:

- інструкціями і технічними описами обладнання, інструменту;
- підручниками й іншою технічною літературою.

1.8. Основні шкідливі та небезпечні чинники на робочому місці:

- несправність електрообладнання;
- необережне поводження з обладнанням, що працює;
- відсутність чи несправність огороження або відсутність індивідуальних засобів захисту;
- падіння інструменту;
- неправильне кріплення інструменту;
- відсутність вентиляції;
- шум та вібрація;
- інші чинники.

2. Вимоги безпеки перед початком роботи

(див. у повній версії інструкції з охорони праці для учителя трудового навчання (майстра виробничого навчання), опублікованій у № 03/2012)

3. Вимоги безпеки під час роботи

(див. у повній версії інструкції з охорони праці для учителя трудового навчання (майстра виробничого навчання), опублікованій у № 03/2012)

4. Вимоги безпеки після закінчення роботи

4.1. Відключити електрообладнання й електроінструменти від мережі.

4.2. Прибрати своє робоче місце, користуючись щіткою. Здувати чи змитати рукою стружку, пил забороняється.

4.3. Прибрати й упорядкувати робоче місце після повної зупинки частин верстака, що рухаються.

4.4. На столярному верстаті перевірити наявність і стан клинів. Загвинтити затискні коробки (задню, передню) до встановленого зазору (не більше 2–5 мм).

4.5. Привести у справний стан інструменти (зняти задирки з молотка, зубила, керна, зачистити напилки від стружки).

4.6. Для того щоб уникнути псування насічок на губках тисків варто залишати зазор у 1–2 мм.

4.7. Перевірити справність меблів і обладнання. Про виявлені недоліки повідомити керівника навчального закладу.

5. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

(див. у повній версії інструкції з охорони праці для учителя трудового навчання (майстра виробничого навчання), опублікованій у № 03/2012)

Заступник директора
з навчально-виховної роботи

Петров

О. А. Петров

З інструкцією ознайомлений

Іванов

Л. Р. Іванов

16 січня 2012 року

Примітка. Інструкцію з охорони праці для учителя трудового навчання (майстра виробничого навчання) розробила Наталя Дуброва, начальник відділу безпеки життєдіяльності Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Володимир БОЖИНСЬКИЙ,

головний спеціаліст відділу нормативного забезпечення та організаційної роботи юридичного департаменту Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Із листа до редакції: «Чи може стороння організація (суб'єкт господарювання) організувати на базі загальноосвітнього навчального закладу спортивні секції для дітей?»

Організація спортивних секцій на базі навчального закладу

Переліком платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної та комунальної форми власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796 (із змінами, *дали* — Перелік), передбачено низку послуг, що мають пряме чи опосередковане відношення до спорту, зокрема такі:

- проведення для громадян лекцій та консультацій з питань спорту;
- проведення понад обсяги, встановлені навчальними планами, з видачею або без видачі відповідних документів про освіту курсів, гуртків, факультативів за спортивним, оздоровчим напрямом;
- організація, проведення у позанавчальний час (у тому числі канікули, святкові та вихідні дні) заходів за спортивним, оздоровчим напрямом, крім тих, що фінансуються за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів;
- проведення групових та індивідуальних занять з фізичної культури та спорту, спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів (у тому числі міжнародних) з використанням відповідної матеріально-технічної бази навчальних закладів, якщо це не передбачено навчальними планами та не належить до діяльності, що фінансується за рахунок коштів загального фонду державного та місцевих бюджетів.

Надання цих послуг має здійснюватися навчальним закладом, як правило, **за рахунок власних ресурсів** (наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України «Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами» від 23.07.2010 № 736/902/758).

Водночас нормативними актами **не заборонено залучати сторонні організації (суб'єктів господарювання)**, зокрема, для виконання робіт, які не можуть виконати працівники навчального закладу.

Згідно з Переліком навчальні заклади **мають право надавати в оренду** будівлі, споруди, окремі тимчасово вільні приміщення і площі, інше рухоме та нерухоме майно або обладнання, що тимчасово не використовується у навчально-виховній, навчально-виробничій, науковій діяльності у разі, коли це не погіршує соціально-побутових умов осіб, які навчаються або працюють у навчальному закладі.

Ключові слова:
платні послуги;
суб'єкти
господарювання;
укладання
договору

Для узаконення правовідносин між навчальним закладом і залученою організацією слід **укласти відповідні договори**, зокрема й договір оренди приміщення, у яких встановити порядок ведення спільної діяльності, права та обов'язки сторін договору, строки дії договору тощо.

Відповідальність за організацію і якість надання платних послуг несе керівник навчального закладу у порядку, встановленому законодавством.

Отже, для зміцнення здоров'я учнів, розвитку їхніх фізичних та морально-вольових здібностей, задоволення потреби у додатковій освіті (спортивного профілю) сторонні організації (суб'єкти господарювання) **можуть організувати** у загальноосвітньому навчальному закладі **спортивні секції для дітей**.

Цю статтю опубліковано в № 10/2012

ПЕРЕДПЛАТИТЬ НА 2013 РІК!
КОЗА-ДИСК «Шаблони документів закладу освіти»

Унікальний продукт «КОЗА-ДИСК» — тематичні CD з шаблонами документів, необхідних кожному директору школи

- видається за підтримки МОНмолодьспорту
- на кожному CD — понад 100 шаблонів документів, які відповідають вимогам законодавства та стандартам щодо оформлення
- РОЗУМНІ ТАБЛИЦІ — автоматичні розрахункові таблиці, діаграми та графіки
- Зручна система заповнення шаблонів
- до кожного CD — детальна інструкція

У 2013 році Ви отримаєте CD:

● Звітна документація	● Договірні відносини
● Оснащення навчального закладу	● Цивільна оборона

Оберіть зручний спосіб передплатки:

• у редакції - тел./факс: 2 (044) 586-55-06 - e-mail: peredplata@imofb.com.ua www.shop.imofb.com.ua	• у будь-якому поштово-відділенні - перекладним чеком — 37845

Олена МОРЄВА,
економіст-аналітик

Нинішній рік є особливим для вчителів початкових класів, адже з 1 вересня цього року розпочалося поступове впровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти та нових навчальних програм. Тому сьогодні у суспільстві така велика увага приділяється саме цій ланці освіти. Ми ж розглянемо, як правильно визначити розміри ставок заробітної плати вчителів початкових класів та встановити їм підвищення, доплати і надбавки

Оплата праці вчителів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів

Порядок оплати праці педагогічних працівників навчальних закладів, зокрема і вчителів початкових класів, урегульовано Інструкцією про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженою наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 № 102 (із змінами, далі — Інструкція № 102) та наказом Міністерства освіти і науки України «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» від 26.09.2005 № 557 (із змінами, далі — Наказ № 557).

Оплата праці вчителів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів провадиться виходячи зі встановлених ставок заробітної плати (посадових окладів) з урахуванням підвищень, фактичного обсягу педагогічної роботи, доплат і надбавок.

Визначення розмірів ставок заробітної плати вчителів початкових класів

Відповідно до примітки 1 до додатка 1 постанови Кабінету Міністрів України «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 30.08.2002 № 1298 (із змінами, далі — Постанова № 1298) **посадові оклади (тарифні ставки) за розрядами Єдиної тарифної сітки визначаються** шляхом множення окладу (ставки) працівника 1 тарифного розряду на відповідний тарифний коефіцієнт. У разі, коли посадовий оклад (тарифна ставка) визначений у гривнях з копійками, цифри до 0,5 відкидаються, від 0,5 і вище — заокруглюються до однієї гривні.

У 2012 році посадові оклади (тарифні ставки) розраховуються виходячи з розміру посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1 тарифного розряду, що з **1 жовтня 2012 року становить 823 грн.**

Відповідно до додатка 6 Наказу № 557 вчителям загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема і вчителям початкових класів, **установлюють 8–12-ті тарифні розряди** — залежно від присвоєної за результатами атестації кваліфікаційної категорії.

Ключові

слова: ставка заробітної плати; тарифний розряд; підвищення тарифних ставок; доплата за класне керівництво; доплата за перевірку зошитів; надбавка «за престижність праці»; надбавка за вилучення років; приклад обчислення заробітної плати за місяць

Ставки заробітної плати **встановлюють керівники навчальних закладів під час тарифікації**. Станом на 1 жовтня 2012 року **розміри ставок заробітної плати** зазначених працівників становлять:

Кваліфікаційна категорія вчителя	Тарифний розряд	Розмір ставки заробітної плати, грн.
Вища	12	1745
Перша	11	1621
Друга	10	1498
Без категорії*	8-9	1350-1424

* Фахівцям, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста або магістра (до набуття чинності Законом України «Про освіту» — вищу освіту), встановлюється 9-й тарифний розряд. Фахівцям, які не мають освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста (до набуття чинності Законом України «Про освіту» — середньої спеціальної освіти), встановлюється 8-й тарифний розряд.

Приклад обчислення розміру ставки заробітної плати вчителя початкових класів (станом на 1 жовтня 2012 року)

Вчителю початкових класів за результатами атестації встановлено кваліфікаційну категорію «спеціаліст другої категорії», що відповідає 10-му тарифному розряду. Оскільки посадовий оклад (тарифна ставка) працівника 1-го тарифного розряду з 1 жовтня становить 823 грн., то, відповідно, розмір ставки заробітної плати зазначеного працівника становить:

$$823 \text{ грн.} \times 1,82 = 1498 \text{ грн.}$$

Відповідно до пункту 68 Інструкції № 102 **місячна заробітна плата** вчителів, зокрема і вчителів початкових класів, визначається шляхом множення ставки заробітної плати на їх фактичне навантаження на тиждень і ділення цього добутку на встановлену норму годин на тиждень.

У повній версії статті, опублікованої в № 09/2012, представлено:

- приклад обчислення розміру ставки заробітної плати вчителя початкових класів з урахуванням підвищення (станом на 1 жовтня 2012 року);
- приклад обчислення розміру заробітної плати за місяць вчителя початкових класів (станом на 1 жовтня 2012 року)

Відвідайте новий портал освіти України

www.pedrada.com.ua

Ірина ГОМІЛКО,

головний спеціаліст відділу праці та нормативно-інформаційного забезпечення департаменту економіки та фінансування Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

З листа до редакції: «У якому порядку звільняються від оподаткування ПДВ операції з надання послуг із харчування учнів у загальноосвітніх навчальних закладах?»

За яких умов послуги з харчування учнів звільняються від оподаткування ПДВ?

У підпункті «г» пункту 197.1.7 Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами) визначено, що Порядок надання послуг з харчування дітей у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах, операції з надання яких звільняються від оподаткування, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Порядок надання послуг з харчування дітей у дошкільних, учнів у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах, операції з надання яких звільняються від обкладення податком на додану вартість (*далі* — ПДВ) затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 № 116 (із змінами, *далі* — Порядок).

Пунктом 3 Порядку визначено, що від обкладення ПДВ звільняються операції з надання послуг з харчування учнів, зокрема у загальноосвітніх навчальних закладах, **у межах затверджених норм харчування в грамах**, а для тих учнів, для яких не встановлено такі норми, — **у межах визначеної грошової норми**. Відповідно, послуги з харчування понад затверджені норми не звільняються від оподаткування ПДВ.

Норми харчування в грамах передбачені для окремих категорій дітей відповідно до законодавства (сиріт та позбавлених батьківського піклування, з малозабезпечених сімей, учнів 1–4-х класів тощо) і затверджені постановами Кабінету Міністрів України, зазначеними у пункті 4 Порядку. Такі категорії дітей харчуються у межах визначених норм за бюджетні кошти.

Харчування інших категорій учнів здійснюється за кошти батьків. Для організації харчування таких учнів з метою звільнення від оподаткування застосовуються грошові норми.

Затверджені норми харчування в грамах є єдиними для всіх регіонів, але через різницю у цінах на продукти вартість харчування неоднакова і варіюється за регіонами.

Вартість харчування учнів, для яких встановлено норми харчування в грамах (що не підлягає оподаткуванню), визначається виходячи з розміру цін на продукти відповідного регіону.

Розмір денної грошової норми на одного учня, для якого не визначено норми харчування в грамах (що не підлягає оподаткуванню), не повинен перевищувати 2% встановленого прожиткового мінімуму для дітей віком від 6 до 18 років (на 2012 рік — у середньому 19 грн. відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік» від 22.12.2011 № 4282-VI, із змінами).

Ключові слова:
надання послуг з харчування учнів; звільнення від ПДВ; пільги з ПДВ; вартість харчування учнів; норми харчування у грамах

Цю статтю опубліковано в № 09/2012

Васильківська районна державна
адміністрація

Загальноосвітній навчальний заклад № 1111

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ЗНЗ № 1111

Павличко О. О. Павличко
14.08.2012

**ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ
асистента вчителя загальноосвітнього
навчального закладу з інклюзивним
та інтегрованим навчанням**

№ 111

1. Загальні положення

1.1. Асистент вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням (далі — асистент вчителя) призначається на посаду та звільняється з неї наказом начальника управління освіти і науки Васильківської районної державної адміністрації за поданням директора загальноосвітнього навчального закладу.

1.2. Посаду асистента вчителя може обіймати особа з високими моральними якостями; яка має повну вищу педагогічну освіту та пройшла курсову перепідготовку щодо роботи в умовах інклюзії; фізичний та психічний стан здоров'я, що дають змогу виконувати професійні обов'язки в загальноосвітньому навчальному закладі.

1.3. Основними напрямками діяльності асистента вчителя є адаптація змісту та методів навчання до можливостей і потреб дітей з особливими освітніми потребами; застосування під час уроків системи корекційних заходів, спрямованих на опанування дітьми з особливими освітніми потребами навчального матеріалу; захист кожної дитини з особливими освітніми потребами від будь-яких форм фізичного або психологічного насильства.

1.4. Асистент вчителя підпорядковується безпосередньо заступнику директора з навчально-виховної роботи.

1.5. У своїй діяльності асистент вчителя керується Конституцією України; указами Президента України; законами України; рішеннями Кабінету Міністрів України; наказами та іншими нормативно-правовими актами центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та підпорядкованих їм органів управління освітою з питань, що стосуються загальної середньої освіти; правилами і нормами з охорони праці, пожежної безпеки; статутом і правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу; наказами та розпорядженнями директора навчального закладу; цією посадовою інструкцією.

2. Завдання та обов'язки

2.1. Разом із вчителем класу здійснює соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, зокрема:

- проводить навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, використовуючи різноманітні форми роботи та запроваджуючи ефективні форми їх проведення;
- допомагає дітям з особливими освітніми потребами виконувати навчальні завдання;
- залучає дітей з особливими освітніми потребами до різних видів навчальної діяльності на уроці;
- у складі групи фахівців бере участь у розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами;
- адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами.

2.2. Допомагає в організації навчально-виховного процесу в класі з інклюзивним навчанням.

2.3. Надає допомогу дітям з особливими освітніми потребами в облаштуванні робочих місць.

2.4. Спостерігає за дитиною з особливими освітніми потребами з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб.

2.5. Сприяє формуванню у дітей з особливими освітніми потребами саморегуляції та самоконтролю.

2.6. Співпрацює з фахівцями, які безпосередньо працюють з дитиною з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

2.7. Забезпечує разом з іншими працівниками навчального закладу здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці.

2.8. Веде відповідну документацію.

2.9. Разом із вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб дітей з особливими освітніми потребами.

2.10. Дбає про професійне самовизначення та соціальну адаптацію дітей з особливими освітніми потребами.

2.11. Сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану.

2.12. Стимулює розвиток соціальної активності дітей з особливими освітніми потребами, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, шляхом залучення цих дітей до участі у науковій, технічній діяльності, художній творчості.

2.13. Створює навчально-виховні ситуації, обстановку оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому для дітей.

2.14. Разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку дитини з особливими освітніми потребами, вивчає особливості діяльності та розвитку дітей з особливими освітніми потребами, оцінює їхні навчальні досягнення, виконання ними індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

2.15. Бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

2.16. Постійно спілкується з батьками дітей з особливими освітніми потребами, надає їм необхідну консультативну допомогу.

2.17. Інформує вчителя класу та батьків про досягнення дітей з особливими освітніми потребами.

3. Права

Має право:

3.1. Самостійно обирати форми, методи, способи навчальної роботи, нешкідливі для здоров'я учнів.

3.2. Брати участь у роботі методичних об'єднань, нарад, зборів загальноосвітнього навчального закладу та зборів інших органів самоврядування, в заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи.

3.3. Обирати форми підвищення своєї кваліфікації; навчатися у вищих навчальних закладах і закладах системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

3.4. Вносити керівництву загальноосвітнього навчального закладу і органам управління освітою пропозиції щодо поліпшення навчально-виховної роботи.

3.5. Бути членом професійних спілок та інших об'єднань громадян, діяльність яких не заборонена законодавством.

3.6. Порушувати питання захисту прав, професійної та людської честі і гідності.

4. Відповідальність

Несе відповідальність за:

4.1. Життя і здоров'я дітей з особливими освітніми потребами та інших дітей класу, дотримання їхніх прав і свобод, визначених законодавством України.

4.2. Неналежне виконання або невиконання обов'язків, визначених цією посадовою інструкцією.

4.3. Порушення трудової дисципліни.

4.4. Вчинення проступків, несумісних з роботою на посаді педагогічного працівника.

4.5. Заподіяння матеріальної шкоди навчальному закладу.

5. Повинен знати

- 5.1. Основи законодавства України про освіту, соціальний захист.
- 5.2. Міжнародні документи про права дітей.
- 5.3. Державні стандарти освіти.
- 5.4. Нормативні документи з питань навчання та виховання.
- 5.5. Сучасні досягнення науки і практики у галузі педагогіки.
- 5.6. Психолого-педагогічні дисципліни.
- 5.7. Особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку.
- 5.8. Методи, форми та прийоми роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
- 5.9. Рівні адаптації навчального та фізичного навантаження.
- 5.10. Основи роботи з громадськістю та сім'єю; етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей; вимоги до оформлення документації.

6. Кваліфікаційні вимоги

6.1. Повна вища педагогічна освіта, курсова перепідготовка щодо роботи в умовах інклюзії; володіння знаннями, уміннями і навичками, необхідними для виконання функцій на посаді, яку обіймає; високий рівень професіоналізму, ініціативність, творчість; досконале володіння ефективними формами, методами роботи з дітьми з особливими освітніми потребами; загальна культура, високі моральні якості. Повинен мати розвинені комунікативні та організаційні здібності, навички розв'язання конфліктних ситуацій.

7. Взаємовідносини (зв'язки) за посадою

Для виконання своїх обов'язків взаємодіє з:

- 7.1. Директором та заступниками директора навчального закладу.
- 7.2. Педагогічними працівниками навчального закладу.
- 7.3. Практичним психологом навчального закладу та працівниками психологічної служби району.
- 7.4. Медичними працівниками навчального закладу та територіального закладу охорони здоров'я.
- 7.5. Психолого-медико-педагогічною консультацією.
- 7.6. Педагогічною радою та радою навчального закладу.
- 7.7. Батьківським комітетом навчального закладу.
- 7.8. Батьками дітей з особливими освітніми потребами.
- 7.9. Громадськими організаціями, позашкільними та культурно-освітніми закладами.
- 7.10. Органами опіки та піклування.
- 7.11. Службами у справах дітей.
- 7.12. Правоохоронними органами.

Діловод

Терещенко

Ю. П. Терещенко

ПОГОДЖЕНО

Голова профспілкового комітету

*Морозова К. Л. Морозова**03.09.2012*

З інструкцією ознайомлений:

*Петренко О. В. Петренко**10.09.2012*

Примітка. Посадову інструкцію асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням розробила Інна Луценко, головний спеціаліст відділу інклюзивної освіти та інтернатних закладів департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Цю посадову інструкцію опубліковано в № 10/2012

Рекомендуємо також ознайомитися з такими публікаціями журналів:

ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА ШКОЛИ

Надія КЛИМЕНКО,

Ірина ЛЕВЧЕНКО

Ведення обліку дітей і підлітків шкільного віку:

крок за кроком 10/2012

Ірина ГОБОД

Робота із запобігання насильству

в загальноосвітньому

навчальному закладі 10/2012

Дії щодо запобігання насильству

у загальноосвітньому

навчальному закладі.

Пам'ятка 10/2012

Оксана ОЛІЙНИК

Особливості формування

адекватної самооцінки

у дітей 6–7 років 09/2012

Олексій ЛАКІЗА

Безпечне проведення

уроків та занять з фізичної

культури 08/2012

Ніна СОЛОДОВНИК

Складання плану виховної

роботи класу. 08/2012

Правила поведінки учнів

на уроці фізичної культури.

Пам'ятка 08/2012

Дії вчителя фізичної культури

у разі проведення уроку

на спортивному майданчику.

Пам'ятка 08/2012

Дії вчителя фізичної культури,

відповідального за проведення

спортивно-масового заходу.

Пам'ятка 08/2012

Алевтина ЛОТОЦЬКА,

Лідія ЩЕРБАКОВА

Особливості організації

навчально-виховного процесу

в перших класах 07/2012

Тетяна РОЖОК,

Ванда ХАРМАТОВА

Забезпечення наступності

між дошкільним навчальним

закладом та початковою

школою 07/2012

Ольга ОБЛАУХОВА

Використання інформаційно-

комунікаційних технологій

при навчанні грамоти

у 1 класі 07/2012

Організація навчання учнів

1-х класів. Пам'ятка 07/2012

Повітряно-тепловий режим.

Пам'ятка 07/2012

Алевтина ЛОТОЦЬКА,

Лідія ЩЕРБАКОВА

Запровадження Державного

стандарту початкової

загальної освіти 06/2012

Оксана ОЛІЙНИК

Причини дезадаптації

першокласників 06/2012

Оксана ОЛІЙНИК

Психологічні особливості

адаптації першокласників 06/2012

Олена СВЯТЕНКО,

Наталія ФУРТО

Планування виховної

роботи в таборі з денним

перебуванням. 05/2012

*Олена СВЯТЕНКО,
Наталія ФУРТО*
Свято казки та Свято
індіанця у таборі з денним
перебуванням. 05/2012

Світлана КРОШКА
Здоров'язбережувальні
технології у навчально-
виховному процесі. 04/2012

*Олена СВЯТЕНКО,
Наталія ФУРТО*
Організація роботи табору
з денним перебуванням
на базі загальноосвітнього
навчального закладу. 04/2012

Олена ВОЛОДЬКО
Упровадження
здоров'язбережувальних
технологій у початкових
класах. 04/2012

*Любов КОВАЛЕНКО,
Ірина ЛЕВЧЕНКО*
Декада «Здоровий
спосіб життя.
Все у твоїх руках» 04/2012

Наталія СОСНОВЕНКО
Психологічна готовність
дитини до навчання у школі. . . 03/2012

Ірина УМНЯШОВА
Особливості роботи
шкільного психолога
з батьками. 03/2012

Тетяна СМАКОВСЬКА
Ігри, вправи та ребуси
для розвитку кмітливості
в учнів початкових класів. 02/2012

*Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Валентина КУЗУБ*
Готуємося приймати
дітей до 1 класу. 02/2012

Ніна БЕРЕЗІНА
Основні орієнтири
виховання учнів. 01/2012

Олексій ЛАКІЗА
Практичні поради
щодо безпечного проведення
уроків та занять з фізичної
культури. 01/2012

Комплекс вправ
фізкультурних хвилинок.
Пам'ятка. 01/2012

Санітарно-дезінфекційний
режим у навчальному
закладі на період карантину.
Пам'ятка. 01/2012

МУЗИЧНИЙ КЕРІВНИК

Неоніла ГОРБЕНКО
Музичні пальчикові ігри як дієвий
засіб гармонійного розвитку
дитини. 07/2012

Марина КУЧЕРЕНКО
Педагогічна діагностика як засіб
підвищення ефективності
професійної діяльності
та самооцінки педагога. 05/2012

Неоніла ГОРБЕНКО
Веселий «Дощик»
Віктора Косенка. 04/2012

Неоніла ГОРБЕНКО
Музичне привітання як засіб розвитку
голосу та розвитку творчих здібностей
молодших школярів. 03/2012

*Геннадій БОНДАРЕНКО,
Наталія БОНДАРЕНКО*
Риторичні рекомендації педагогам
щодо підготовки та ведення
музичного заходу. 02/2012

Світлана СИДОРЯНСЬКА
Вокально-хорова робота на уроках
музичного мистецтва. 01/2012

ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ

Щомісячний спеціалізований журнал
СПЕЦВИПУСК, 2012

Виходить з серпня 2006 року

Видається за підтримки
Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України

Засновник і видавець
ТОВ «Міжнародний центр
фінансово-економічного
розвитку — Україна»
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06
www.mcfr.com.ua

Генеральний директор
Артем Тепляков
aTeplyakov@mcfr.com.ua

Керівник напрямку «МЦФЕР:Освіта»
Наталія Лисенко
nLysenko@mcfr.com.ua

Головний редактор
Ніна Омеляненко
nOmelianenko@mcfr.com.ua

Заступник головного редактора
Вікторія Третяк
vTretyak@mcfr.com.ua

Редактор-експерт
Сергій Плахотнюк

Випусковий редактор
Наталія Акімова
nAkimova@mcfr.com.ua

Дизайн та верстка
Юлія Карась

Департамент освітніх програм
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06
seminar@mcfr.com.ua

Відділ реклами
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06
reklama@mcfr.com.ua

Відділ передплати
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06
peredplata@mcfr.com.ua

Менеджер з персоналу
cv@mcfr.com.ua

Редакція не несе відповідальності за зміст
рекламних матеріалів. Позиція редакції
може не збігатися з позицією автора.

Передрук матеріалів журналу
«Практика управління закладом освіти»,
будь-яке їх цитування, публікація
їх анотованих оглядів допускається
лише з письмового дозволу Видавця

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
серія КВ № 11147-27Р від 10.04.2006

Підписано до друку 18.10.2012.
Формат 84 × 108 1/16. Папір офсетний.

Поштова адреса редакції і видавця
ТОВ «МЦФЕР-Україна»
вул. М. Расковой, 11-А,
а/с 170, Київ, 02660
Тел./факс: 0 (44) 586-56-06

Наклад 8500 прим. Замовлення № 4329
Надруковано в друкарні
ТОВ «Видавничий Будинок «Авантос-прим»:
вул. Сурикова, 3, корпус 3, Київ, 03035
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3843 від 22.07.2010

Журнал розповсюджується лише за переплатою,
яку можна оформити в редакції, усіх виділених
зв'язку та передплатних агенцій вашого міста.

Передплатні індекси
у Каталогів видань України:
95280 — передплата на місяць
37848 — комплект «Зразкова школа»

© ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2012

ЧИТАЙТЕ У ЖУРНАЛІ «ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ»

Самоменеджмент як засіб підвищення ефективності роботи керівника

«Не можна керувати іншими, якщо не вмієш керувати собою», — говорить давня мудрість. Мистецтво керувати собою, своїм часом, своєю життєдіяльністю, розвиватися й удосконалюватися — самоменеджмент — нині впевнено заявляє про себе як про новий напрям менеджменту в цілому і менеджменту в галузі освіти зокрема. Оволодіти мистецтвом самоменеджменту, як і будь-яким іншим, за одну мить неможливо. Для цього необхідно «озброїтися» його основними методиками і прийомами, що дасть змогу витратити менше часу на виконання щоденної роботи, поліпшити її організацію, отримувати від неї більше задоволення, підвищити кваліфікацію, досягнути намічених цілей найкоротшим шляхом тощо

Майстерність ведення засідання педагогічної ради

Педагогічна рада — це колективний орган, покликаний керувати навчально-виховним процесом у загальноосвітньому навчальному закладі. Саме на засіданні педагогічної ради можна розв'язати актуальну проблему, об'єднати педагогів-одномудців у творчі динамічні групи, допомогти педагогам-початківцям подолати перші сходинки до педагогічної майстерності. Щоб якнайповніше реалізувати ці можливості, необхідно вміло керувати ходом засідання, повсякчасно спрямовуючи його в потрібному напрямі. Тому керівникові навчального закладу варто відточувати майстерність ведення засідання педагогічної ради, адже завдяки їй засідання педагогічної ради буде результативним

Внутрішньошкільний контроль як управлінська функція

Чітке планування організації системного контролю є важливою умовою поступового розвитку навчального закладу, вдосконалення управлінської майстерності його керівника. Організація та здійснення внутрішньошкільного контролю має сприяти чіткій і ефективній організації навчально-виховного процесу в кожному навчальному закладі. Однак про систему контролю може йтися лише тоді, коли адміністрація навчального закладу планує і здійснює контроль так, що всі його компоненти — мета, зміст, форми проведення — логічно пов'язані між собою та дають змогу об'єктивно оцінити стан справ у навчальному закладі

Усі матеріали публікуються
з урахуванням річної циклограми